

150
A. H. TAMMSAARE

ÜLE PIIRI

„NOOR-EESTI“ WÄLJAANNE

A 2779.

ÜLE PIIRI

A. H. TAMMSAARE

ÜLE PIIRI

„NOOR-EESTI“ WÄLJAANNE, 1910

A. H. TAMMSAARE

ÜLE PIIRI

K. Sööt'i trükikoja trükk, Tartus.

„Hüte dich, lieber Karl, vor lie-
derlichen Menschen, und kannst
du es nicht lassen, so spreche
lieber eine ehrliche Frau an, sie
wird dir's nicht abschlagen.“

(Weber's „Demokritos“ —
„Über das Naive“).

1.

„Ei, ei! Teisiti ei wõi ma, ma pean temale kõik ütleva,“ sõnas Robert hommiku hilja asemel üles ärgates ja omi liikmeid sirutades: öösine raudteesõidu wäsimus oli teda kauaks unehõlma suigutanud.

Päewadest oliwad kuud saanud, kus Robert ennast silmas pidas, oma jõudu proowis, kaalus. Ja kui ta seda hirmutist, mille rusukstallamise kallal ta nii kaua oli waewa näinud, eneses tundis uuesti jalule ajawat, siis jooksiwad wärinad tal üle keha. Pidi kõik tema waew ja lootus asjata olema? Sai ta kõigest üle, mitte aga iseenesest?

Waremalt, kui talle needsamad küsimused piina kippusiwad tegema, nägi ta peagi kahte musta silma, mis tõsidusega rahulikult tema pääl wiibisiwad. Ilmsi wõi mõttes nendesse silmadesse waadates, mis süütusest ja arusaamisest näisiwad rääkiwat, wai busiwad nooresmehes piinawad tungid. Aga

nüüd oliwad ka nemad oma wõimu kaotanud. Süütuse asemele oli silmadesse midagi muud tekkinud, ja see oli tume ning tõotaw. Wõi eksis noormees? Hedwigi silmad oliwad ehk endised? Nendes peegeldas end ainult nooremehe muutunud hing?

Arusaamine oli aga jäänud. Neiu mõistis ikka weel noortmeest, luges ta mõtteid sagedasti silmadest, kõigewäiksemast näomoonutusest, liigutusest. Praegu tundis noormees sellest iseäranis rõõmu. Kui nad üksteist mõistawad, siis wõib ta temale ju kõik öelda, ja ta tahab seda lihtsalt, ilma luulelise pettuseta teha. Liig palju on ta omade mõtete ja tundmuste juures kannatanud, kui et ta nende awaldamiseks ilusaid sõnu hakkaks walima. Mis sügawusest tuleb, tuleb lihtsalt, woolab kui hallikas kerge wulinaga; ainult mäeojakesed teewad lärmi ja pilluwad walget wahtu. Lihtsad sõnad aga saawad loomulikuks ja kaasakiskuwaks, nagu ilus muinasjutt lastele: kuulad ja kõrwad ei wäsi, maitset ja mõnu ei lõpe.

Kui Robert üles tõusis, et Hedwigit kirja kirjutada, ja selleks paberi wälja wõttis, jäi ta mõttes laua ette seisma, nagu poleks asi weel küllalt hästi järele kaalutud, ja astus wiimaks akna alla.

„Ja, jah! See pagana doktor Kalamaa,“ siunas noormees iseeneses. „Kui ehk tema kohta liikuwates juttudes siiski tõtt on? Aga Hedwig kirjutas ju, et midagi ei ole. Wõib teda endist wiisi uskuda? Ehk on ta minu äraolekul muutunud?“

Ja risti ning põigiti käiwates mõtetes suikudes wahtis Robert pööningukambri aknast alla raudtee poole, kus tormaw rong praegu waksali poole ruttas. Kaugemalt üle majade paistis sinendaw meri. Imelik hää tundmus oli wana tuttawat waadata.

Natukene aega läks nõnda mööda. Siis pani noormees ennast kähku riidesse ja läks wälja: ta tahtis ootamatalt neiu ette ilmuda, nõnda pidi talle kõik selgeks saama, mis ta tegema peab ja mida ta loota wõib.

Paari tunni pärast tuli Robert ühes Hedwigiga tagasi. Weel täna tahtis noormees kõik otsustada. Rinnas tundis ta kerget wäriinat ja mõtted ning tundmused oliwad sõnu taga otsima läinud. Talle tuli meelde, kuidas Hedwig esimest korda tema juures oli käinud. Robert oli siis haige ja ta kutsus teda kirja läbi. Waewalt lootis ta tema tulekut. Kuid ta tuli siiski ja tõi enesega niipalju jõudu ning elurõõmu kaasa. Poolwaikides istus ta nooremehe woodi ees ja

kui ta ära läks, näis mahajääjale, nagu oleks talle ilusaid lõpmata lugusid jutustatud. Pärastpoole tuli neiu juba ise. Nad unistasiwad üheskoos eluplaanidest, mida kumbki täide tahaks saata, ja wahtisiwad wäikse akna all seistes sinawat merd ning tema pinnal walendawaid purjesid.

Ja nüüd on neiu jälle siin.

Robert on ühe aasta juba ülikoolis mööda saatnud. Kui palju on see üks aasta nooremehe rinnas häwitamisetööd teinud! Mis-sugused imelised mõtted keerlesiwad tal kõrgema teadusetempli kohta pääs; nad oliwad seda imelisemad, mida rohkem ta ise ihaldas. Terwe ilm omade mõistatustega pidi tema ees awanema ja sügawale, sügawale, asjade põhjani tahtis ta waadata. Kõigest sellest oli lootnud ta Hedwigile jutustada. Kui ta aga kodulinna tagasi sõitis ja kui neiu teda ülikoolist ja säälses elust rääkida palus, kui ta küsiwate silmadega nooremehe huulte küljes oodates rippus, siis polnud Robertil pea midagi öelda. Teised, kes juba gümnasiumis käies ennast trahterites salamahti üliõpilasepõlwe wastu ette wal-mistasiwad, oliwad õnnelikumad: neil oli midagi jutustada, kuigi nad seda küsi-watele sõbrannadele ei teinud. Midagi

arwas Robert siiski ülikoolist kaasa toonud olewat: see oli tema otsus. Ja talle näis, nagu oleks see nii palju.

„Sa oled vähem rääkima hakkanud“, ütles neiu waikiwat noortmeest silmitsedes.

„Ütled vähe, aga see vähe on palju.“

„Arwad sa?“ wastas noormees.

„Jah, nii, nii, ma ei tea kuidas.“

Nad waatasiwad otsekoheselt üksteisele silma, ja mõlemate pilkudes peitus küsimine ning ootamine.

„Ma kutsusin sind väga tähtsa asja pärast,“ ütles noormees.

„See oleks?“

„Ma ei tea, kuidas sellest rääkida. Aga istume sohwa pääle.“

Neiu täitis nooremehe soowi.

„Wõin ma kõik öelda, mis ma mõtlen ja mis ma tahan?“ küsis Robert.

„Imelik küsimine,“ wastas neiu. „Olen ma kunagi püüdnud sulle milleski piirisid panna? Wõi oled sa kunagi mingisugusid piirisid pidanud? Me oleme ju kõigest rääkinud.“

„Ja sa ei pahanda?“

„Ei, mispärast!“

Noormees wahtis mõttes põrandale. Kerged wärinad kippusiwad tal üle keha jooksmata.

„Miks sa ei räägi? Mis sul on?“ küsis neiu.

„Ma ei tea, kuidas pääle hakata, ei mõista. Mul on tundmus, nagu peaks pime olema, nagu ei tohiks selle juures, mis ma rääkida tahan, sina mind ega mina sind näha.“

„Me wõime ju akna kinni katta,“ ütles neiu puhtasüdamliselt, ja kui noormees talle silma waatas, et aru saada, kas ta naljatab wõi tõtt räägib, siis ei jõudnud ta mingisugusele otsusele.

„Nõnda oled sa halb,“ ütles neiu natukese aja pärast, kui noormees rääkima ei hakanud. „Seda on eemalolemine teinud. Wõi istub sul ikka weel see doktor Kalamaa pääs? Nõnda ei tohi sa olla, sa pead kõik ütlema, nõnda on kergem. Ma tulen sulle ligemale, noh nüüd. Kas ikka ei julge? Anna oma pää siia. Juuksed on sul pikemaks kaswanud, isegi habe on tärganud. Ja ikka weel ei julge sa rääkida.“

Ta sasis nooremehe pääd. Ka waremalt oli ta nõnda teinud, kui ta teda millekski ahwateleda tahtis. Neiu kätel ja sõnadel oli imeline mõju: noormees hakkas sõnu leidma. Pikkamisi, wäikeste waheaegadega

tuliwad nad kuuldawale, nagu ei suudaks rääkija möödaläinud päewi, millest sõnad kõnelesiwad, rutemini meelde tuletada. Ka waremalt oli noormees neiule omast lapsepõlwest rääkinud, aga täna maalis ta nendest päewadest suutuks uue pildi. Waremalt oli säält rõõm ja naer kostnud, täna helises wõitlus ja kannatus: wõitlus iseenesega, kannatus nende rüüstawate lahingute järele, mis ta iseene wastu kaotas.

Mida kaugemale noormees oma jutustamisega jõudis, seda kiiremalt hakkasiwad sõnad woolama. Pikkamisi wajusiwad neu käed nooremehe pää päält ära. See istus ettepoole kõweras sohwa pääl, pani käed risti, wajutas nad kokkupitsitatud põlwele wahele, wahtis üksisilmi oma ette põrandale ja jutustas wahetpidamata. Nõnda kuulis neu noortmeest esimest korda iseenesest rääkiwat. Kui armuta ta enese wastu oli! Kas wõis see kõik tõsi olla? Kas ei walestanud ta? Aga ei, tema hääl, terve tema olewus ütles, et ta suu tõtt räägib.

Juba oli ta oma koolipõlwe juures linnas. Ta rääkis üksilduse tundmusest, eraldusest, iseene hooleks jätmisest. Lapsest saadik oli ta iseeneses elanud, linnamüürid oma wõõra ümbrusega aitasiwad selleks weel

rohkem kaasa. Paljud oskasiwad uue ümb-
rusega ära harjuda, ennast tema järele seada,
temast lõbu ja lahutust leida. Tema aga
jäi endiseks maa- ja metsameheks, kes ainult
laanes hõiskab, lindudega wõidu laulab.
Helehall munder ja hiilgawad nõöbid jätsi-
wad tema sisemise inimese puutumata, kes
suwistel waheaegadel jõgede ja järwede äärest,
aurawatest rabadest ja kohisewatest met-
sadest enese edasihingitsemiseks elumahla
otsis. Aga koolipink imes ja ümbrus surus:
nõnda ei sattu noored laiale teele. Roberti
tee oli kitsas, aga taewa ei wiinud ta mitte,
see oli juba ammu selge. Kool sai pör-
guks, teadus wangitorniks ja kõige naeru-
ning põlgtusewäärilisem inimene oli wangi-
torni ülem — koolidirektor. Kuus, seitse
tundi piinab ta sind koolipingil, teist nii-
palju kodus raamatute taga, uulitsal piilub
ta majanurga warjult sulle järele ja õhtul
hilja astub ta su kitsasse kambrisse waatama,
kellega sa juttu ajad. Ja kui sul nõnda
tahtmine õppimiseks, jõud tähelepanemiseks,
peaaju-wõime meelespidamiseks lõpeb, siis
laseb ta sind kurisewa kõhuga järele istuda
ja naeratab lahkelt sinna juurde. Aga Ro-
bert kannatas wälja: maamehel oli wisa
hing. Mida ta aga teiste wastu wõitis, seda

kaotas ta iseenese juures. Sellest hakkas ta wara aru saama.

Ja siis tõusis igatsus kedagi leida, keda ta kõigest hingest oleks tahtnud, kellest ta ööd ja päewad oleks unistanud, tema kui jumaluse poole palwetanud. Ta arwas, et kui ta kedagi nii wäga tahab ja teda nii kõrgeks peab, et ta temale puutumata pühaduseks saab, siis ta ka oma endise elu unustab, omade tungide pääle, millede wastu ta asjata oli wõidelnud, risti wõib panna. Esiteks mõtles ta, et see rist must, süsi-must saab olema. Siis aga küsis ta: „Mispärast must?“ Ja natukese aja pärast wastas ta: „Walge peab ta olema ja punaste tähtedega kirjutan ma sinna pääle: ma olen wõitnud.“ Terwele ilmale oleks tahtnud ta sellest hõisata. Siis tuli talle aga meelde, et ilmal tema wõiduga midagi tegemist pole. Aga ehk on weel teisi üksikuid, kes minu wõidusõnumit huwitusega loeksiwad? Ehk joowad nad sellest teatest uut eluwärskust noorelt wanakssaanud liikmetesse? Ja korraga näis talle, nagu oleks tema kooliseltsiliste seas palju temasarnaseid wõitlejaid, waikseid lahingulööjaid. Igaühel on omad wastased, aga toetajaid, juhatajaid pole kusagilgi. Üksi, nagu põranda all waewle-

wad nad liig tugewate wastaste kallal ja wäsiwad enneaegu. Aga suurem hulk naerab ju? Wõib olla, et nõnda kõige kergem on. Nad naerawad ehk iseeneste üle ja walawad palawates hingekoobastes omade naljade ja naerulaginate üle kibedaid pisaraid. Kes poeb nendesse koobastesse? Kes oskab seda? Noorus on ära hirmutatud, ainult raukadel on eluõigus. Noorus peab julgus olema, kuid julgust nimetatakse häbematusesks. Noorus on tungide kodu, kuid tungid on patt. Noorus on wana purustamine, kuid ka tolmupühkimist peetakse kuritööks. Noorus on uute teede otsimine, kuid see on jõledus, ninatarkus. Noorus on elu, kuid elule on wanad ammugi pähe löönud; ta teeb uimase ajuga kumardusi ja küsib alandlikult: „Mis herrad soowiwad?“

Kui walusalt oli Robert seda nii sagedasti tundnud. Ühes teistega puges ta „põranda alla“. Sääl otsis ta elule mõtet. Ja mida rohkem seda otsimist keelati, seda rohkem ihati tema järele. „Põranda all“ saiwad Robert ja Hedwig üksteisega tuttavaks. Sel korral waieldi individualismuse ja kollektiivismuse üle, waieldi waimustuse ja ägedusega. Näod lõkendasiwad, hääled wärisesiwad ja silmad pildusiwad wälkusid.

„On sul see weel meeles?“ küsis Robert.

„Sa waikisid,“ vastas neiu.

„Ma ei teadnud, mis rääkida.“

„Pärast waidlesime kunsti üle, ja siis teadsid sa küll.“

„See oli pärast, see oli sinuga, siis wõisin ma kõik. Sina õpetasid mulle seda. Seda õhtut ei unusta ma kunagi. Pärast imestasin ma, kuidas ma sind ennemalt polnud tähele pannud. Aga on ju waikseid maakohti, mida sa kogemata leiad ja siis enam nendest lahti ei saa. Uut elujõudu tundsin ma eneses. Iga aasta mäletan ma seda päewa, nagu mõnda suurt püha. Sellest ei saaks teised aru, kui nad seda teaksivad. Aga ehk mõistad sina mind? Ei? See on ju ometi nii lihtne: sina oled see ammu oodatud, keda ma ihaldasid ja pühaks tahtsin pidada. Sa tõid selle jõu enesega kaasa, mille järele ma asjata olin otsinud. Ma wõisin walge risti püsti panna ja punaste tähtedega sinna pääle kirjutada: ma olen wõitnud. Kui sa sellest aru wõiksid saada, mis sa mulle olid ja ikka weel oled!.. Aga see pole kõik. Sa tead, missuguste lootustega ma ülikooli läksin. Tähed tahtsin ma taewast maha kiskuda ja oma tuppa sarama panna. Aga ka ülikooli suurtest

aknatest waadates oliwad nad niisama kõrgel nagu siin. Ja siis tõusis endine metsaline jällegi elusse. Teadusemalk ei suutnud teda uimaseks lüüa. Ma läksin arsti juurde. Ta oli keskealine mees. Teadusehimu oli tal wiimase karwaudeme päälaelt rööwinud. Poolpilkawa naeratusega kuulas ta mind, nagu tahaks ta öelda: „Tühi asi!“ Kui ta aga oma suu õpetuseandmiseks lahti tegi, siis juhatas ta mind — nende mägede poole, kust meie abi tuleb. Mõistad mind? Ta käskis mind awalikusse majasse minna wõi mõnda kõõgitüdrukut leida. Uimaseks löödult tulin ma tema juurest wälja. Paari päewa pärast läksin ma ühe wana hallpää juurde. Tema oli minu rääkimise ajal tõsine, isegi kurb.

„Olete enne kellegi juures olnud?“ küsis ta.

Ma rääkisin kõik.

„Tegite tema nõuandmise järele?“ küsis ta edasi.

Ma seletasin, miks ma seda ei teinud.

„Mis wõiksin ma Teile weel öelda,“ hakkas ta siis. „Ma olen pidanud niisugustes asjades palju nõu andma ja ma olen sagedasti niisama rääkinud nagu see teinegi. Aga ma olen ka niisugusid wastuseletusi

kuulnud, nagu Teie praegu andsite. Ma wõin Teilt weel ühte küsida: on Teil kedagi, keda Te armastate?“

Ma wastasin, et on.

Siis ütles ta:

„Minge ja rääkige temaga.“

Noormees waikis.

„Sa ei ütle selle pääle midagi?“ küsis ta natukese aja pärast neiuult.

„Mis peaksin ma ütlema, ma ei mõista sind,“ wastas neiu.

See oli walus.

„Sa ei mõista,“ ütles Robert. „Nii kaua rääkisin ma, nii ilmarmuta kiskusin ma kõik hilbud enese ümbert maha! Ma lasksin ennast sinu ees lapsepõlwest saadik üles kaswada ja ikka weel ei mõista sa mind. Ma teen ehk rumalasti, et ma nendest asjadest sinuga nõnda räägin, aga ma tahaksin, et sa järelmõteldes selle sammu astuksid, et sa teaksid, mis sa teed, siis ei wanneru sa mind pärast ära.“

„Robert! Arwad sa seda nõnda?“ hüüdis neiu nagu unest ärgates ehmatanult. Ja kui noormees talle selle küsimise pääle lihtsalt ja otsekoheselt silma waatas, lisis neiu juurde:

„Sa ei armasta mind enam!“

Ta hääles kõlas sügaw walu.

„Selle wastu, ma armastan sind nii wäga. Ainult sinule wõisin ma seda kõik rääkida ja ennast niisugusena näidata, nagu ma tõepoolest olen. Ma pidasin sind kalliks ja sellepärast unustasin oma uhkuse.“

„Ei, ei! Sa ei armasta mind mitte! Ma tunnen seda. Kui ma sulle tõesti midagi oleksin, siis poleksid sa mulle niisuguste mõtetega kunagi lähenenud. Ma olen sind kui iseennast usaldanud, pole sinu juures midagi kartnud, aga nüüd saab see teisiti olema. Sa purustasid kõik, mis ilus oli.“

Ja hirmunult nihutas neiu ennast noorestmehest eemale.

„Sa lähed minust eemale, hakkad mind kui pidalitõbist kartma... Ennem suudan ma omale tüki nõõri wõi külma tina leida, kui sind sinu tahtmise wastu sõrmeotsagagi puutada. Usud sa mind?“

„Ma usun ju, kui sa ütled, aga endist wiisi ei saa ma wististi enam kunagi sinu pääle waadata. Mispärast oled sa niisugune!“

„Mispärast...“ kordas noormees. „Mis pidin ma siis tegema? Pidin ma naeratawa arsti nõuandmist kuulda wõtma wõi pidin ma lapsepõlwe tagasi langema? Kui ma siis sinu juurde oleksin tulnud, siis poleksin

ma „niisugune“ olnud ja siis ei oleks sa ennast minust eemale nihutanud, sest siis oleksid sa minu armastuse sisse uskunud, ning meie kõige ilusamad päewad, mis ma täna purustasin, oleksiwad edasi kestnud? Nõnda ei wõi ometi sina mõtelda, nõnda mõtlewad teised. See oli mul ainukene lootus. Ma uskusin, et kui ka kõik minu eest pelgu jookseksiwad, sina ometi minu juurde jääd, sest sina mõistad mind. Aga nüüd näib, nagu oleksin ma mägedele ja orgudele karjunud, kust ainult wastukaja osatusi huikab. Need on need mäed, mis meie naistele mehi peawad kaswatama, ja meestele süüta naisi hoidma. Ja pole mingisugust peastmist! Wõi ehk on, aga ma ei tea teed. Miskisuguse tee saan ma siiski leidma, aga sinust ei taha ma siis enam midagi teada. Mis oleks mul sinuga tegemist, kui mu piinad ja wõitlused sulle ükskõik on...“

„Mitte enam,“ palus neiu ja wõttis nooremehe käest kinni. „Sa oled täna uus ja hirmus.“

Noormees waatas neiuile silmi: säält woolasiwad pisarad keelmata, püsimata. Need jutustasiwad waiksest walust. Robert wahtis tükk aega nendesse märgadesse sil-

madesse, kust talle nii palju hädust wastu helkis. Ja kahju sai noorelmehel, et ta hädusele haiget oli teinud. Ta wõttis neiu külmad wärisewad käed ja surus nad omade silmade ette: ka sääl oliwad pisarad.

„Sa näed ju, et sa mulle ikka weel kallis oled“, ütles neiu tasa.

„Ja sina minule,“ wastas noormees.

„Aga miks oled sa siis nõnda?“

„Ma ei wõi teisiti, ei saa, ei suuda.“

„Kui ma sulle nii kallis olen?“

„Aga kui mina sinule niisama kallis olen, kas sa siis ei wõi?“

Jälle wabastas neiu omad käed. Nukralt istusiwad nad üksteise kõrwal.

Ja kui neiu wiimaks jumalaga jättes uksest wälja läks, asus mõlemate rinda wõõrastaw tundmus. Terwe ilm ilusaid pettekujutusi oli kokku langenud, armuta elu oli neid oma kareda käega puutuda julgenud. Nagu walminewad wiljapõllud, mida põllumees lootusrikkalt silmitsenud ja millest häwitaw rahehoog üle käinud, seisiwad kaks südant: nad warjasiwad purustatud lootusi ja unistusi.

2.

„Mehed on imelikud,“ sõnas Hedwig natuke aega pärast seda, kui ta Roberti juurest koju oli jõudnud ja omadest tundmustest võitu saanud. „Mehed on tõesti imelikud! Nad on seda halvemad, mida paremad nad on. Nende häädus tuleb halbtusest.“

Ja neiu püüdis järele mõteldes sellest aru saada... Kes oleks võinud küll Robertist seda arvata! Oleks mõni teine seda teinud, näituseks tema kooliwend Alter, noh, siis poleks see ime, tema saab kõigega valmis, aga et Robert!.. Ei, ei! See on võimata.

Aga ometi oli see võimalik. Hedwig tundis seda walusast rahutusest, mis jällegi rinnas liikuma hakkas. Tuba muutus kitsaks ja umbseks, õperaamatud, mis eksami meelde tuletasiwad, igawaks. Lahtisest õhuaknast hingas algaw maikuu sisse. Kuid seda oli vähe, neiu nõudis rohkem, sellepärast tahtis ta toast ära. Kui ta saalist läbi läks, küsis tädi Anna:

„Lähed sa wälja?“

„Jah,“ wastas Hedwig.

„Kuhu?“

„Emma poole.“

„Millal sa tagasi tuled?“

„Ei tea, paari tunni pärast,“ wastas Hedwig, ilma et ta kordagi oma nägu tädi poole oleks pööranud, ehk küll see seda pikki silmi ootas, sest ta arwas oma kaswandiku näos midagi iseäralikku tähele panna wõiwat. Mõttes waatas tädi Hedwigile järele, ja kui see wälise ukse taha oli kadunud, sõnas ta õlgasid kehitades iseeneses:

„Nii on need noored: pööravad sulle selja, kui rääkima hakkad. Mine saa nendest aru.“ Ja siis luges ta oma hariduseromani edasi.

Hedwig läks oma kooliõde Emma Kalamaa juurde, kellega ta juba lapsest saadik hingest hingesse oli elanud. Ka see, et Emma paar aastat enne õppimise lõpetas, ei toonud muutust. Emma kaudu sai Hedwig doktor Kalamaaga tuttawaks, kui see mõni aeg tagasi kodulinna elama asus. See tutwus, ja selle tõttu ka wana Sterni rikkus, saiwad linnas peagi päewaküsimuseks, olgugi et doktor Kalamaad nende sekka ei juletud arwata, kes hariduse poolest akademikerid,

loomu poolest eeslid, elukutse poolest oma naise mehed ja ameti poolest wäimehed armastawad olla, ning olgugi et Hedwigi isa rahakotti keegi nii sügawaks ei pidanud, et doktor Kalamaa sarnane mees sinna juurde peatama jääks. Siiski kaheldi. Kellele on wana Stern oma rahalaeka põhja näidanud wõi kes on tema tütre mustade silmade põhja näinud?

„Lähme jalutama,“ ütles Hedwig Emma juurde sisse astudes.

Nad läksiwad. Esiteks kõndisiwad nad linnas sihita ümber, siis pööراسiwad nad mere äärde. Eemalt waadates hiilgas see kui ilus naine, jõudsiwad nad talle aga lähedale, siis puhus säält wilu tuul wastu. Rohi oli alles tärkamata, õhus hõljus merekõntsa ja lumest wabanenud maapinna lõhn.

Sõbrannad waikisiwad. Liiw rudises sula lumena tasakesti nende jalgade all, mille pääle lained waikse kohinaga wastasiwad. Keegi seisis otse wee ääres, silmad mere poole, kuuehõlmad tuule käes lahti. Nõnda istuwad waresed õhtuti kuuselatul, nokad päikese poole, nagu imestaksiwad nad tema kuldawat sära. Aeg-ajalt kergitawad nad tiibasid, nagu tahaksiwad nad lendu tõusta, siiski istuwad nad edasi.

„See on Robert sääl?“ küsis Emma seisja pääle tähendates.

„Wististi küll,“ püüdis Hedwig wõimalikult külmalt wastata. Iseeneses aga mõtles ta:

„Kui ta ometi ümber ei pööraks, meid ei teretaks.“

Aga ei! Robert tegi, nagu ei paneks ta neidusid tähelegi. Ikka wahtis ta üle mere weerewa päikese poole, kuna wilu tuul ta kuuehõlmasid lehwtas. Kui Hedwig natukese aja pärast tagasi waatas ja Robertit ikka weel endisel paigal tähele pani, siis kippusiwad talle etteheited rinda. So, wõi niisugune on tema! Ei tee asjagi. Hää küll... Ja siis sai ta meel nukraks, süda kurwaks. Ta oleks tahtnud üksi olla, Roberti wiisil kusagil seista ja mitte oimugi liigutada. Merest hõõguw talwekülm sünnitaks kehas wärinaid, wilu tuul liigutaks juukseid, aga tema ei paneks midagi tähele. Ta seisaks, kuni wilust tuulest rinnas soojus saab ja külmus palawuseks muutub. Nõnda oleks hää. Mistarwis oli ta Emma enesega kaasa kutsunud?

„Homme peab mu wend kõnet, lähed sa kuulama?“ küsis see.

„Homme? Wõiks minna.“

„Lähme üheskoos.“

„Ükskõik.“

Mere äärest linna poole sammudes oli Hedwigi rinnas veel rahutum kui enne. Uuriwalt waatas sõbranna talle silma, aga ei öelnud midagi.

„Mis pean ma ometi tegema?“ küsis Hedwig üksi jäädes nõutult iseeneselt. Wae-walt suutis ta ennast tagasi hoida, et ta uuesti mere äärde ei läinud.

Õhtul oli ta waikne ehk kui ta rääkima hakkas, kostis ta häälest wäsimus. Sage-dasti ei pannud ta tädi sõnu tähele ja was-tas midagi muud, kui ta käest küsiti. Siis kaebas ta pääwalu üle, ja tädi silmitses kur-walt ta nukrat nägu. Kui Hedwig juba asemel oli, tuli tädi teda weel kord waatama.

„On sul nüüd parem?“ küsis ta.

„Jah, nagu oleks,“ wastas neiu.

„Küll uni haiguse eemale peletab, hom-mikuks oled terve,“ hakkas tädi ja tahtis omast noorestpõlwest jutustada, nagu ta seda nii mõnigikord waremalt teinud.

„Jäta mind üksi,“ ütles Hedwig waikselt.

See ütelus haawas tädi, siiski täitis ta kohe neiu soowi. Ohates wõttis ta küünla-jala: wanadel on raske noorte tahtmise järele teha.

Üksi jäädes tundis Hedwig enese pisekese plika olevat, kellele walusasti haiget on tehtud ja keda siis enese hooleks jäetud. Esimene äge waluhuog on juba üle, aga tema asemel uidab uneta kurbtus. See imbub luusse ja lihasse.

Pärani silmil wahib neiu pimedusesse, kus midagi näha pole. Toal puuduwad lagi ja seinad. Keegi otsib lausa taewa all asjata und. Aga ainuski täht ei wilgu, pilweš on. Ja ainuski hingeline ei häälitse. Kuhu kõik on jäänud? Kui ometi tuulgi puhuks, olgugi ta wilu, nagu esiteks mere ääres.

Hedwig sirutas käe teki alt wälja ja katsus seina, see oli külm. Ta peitis ennast üle pää teki alla ja tundis, et hingeaur palaw on, ning meelde tuli talle Robert. Kas tal lahtiste palituhõlmadega tuule käes külm polnud? Miks ta nõnda seisis? Ja miks ta neid, Emmat ja Hedwigit, tähele ei pannud? Mis ta nüüd peaks tegema? Seisab ta ehk ikka weel mere ääres? Ei, nüüd ta enam ei seisa. Ta on juba palitu hõlmad kinni pannud ja istub kiwi otsas. Hedwig teab wäga hästi, missugune ja kus kohal see kiwi on.

Poolunes, mis keha ja waimu ainult

roidutab, wiskles Hedwig hommikuni asemel. Pæw wenis tüütawalt pikkamisi mööda. Õhtul oli doktor Kalamaa kõne „Nooresoo ja kõlbluse“ üle. Ka Robert oli säääl. Päält näha oli ta täiesti rahulik, kõige wastu osawõtmata, istus ja kuulas. Kõne lõpul, läbi-rääkimistel, milledest isegi üks neiu, kes juba üle kahekümne wiie wana pidi olema (näo järele oli ta palju noorem), punastades paarisonalise märkusega osa wõttis, palus ka Robert sõna. Hedwig tundis rinnas wärinat. Kui aga Robert rääkima hakkas, esiteks külmalt ja pikkamisi, siis kord korralt kiiremini, palawusega, waimustusega, lõpuks otse ägedusega; kui ta Kalamaa kõlblust ja kõlbluses wettinud noortsugu naeris ning meie kõlblise kaswatuse pihta pilkenoolisid pildus; kui ta wanade hädakisa üle, et noorsugu hukka minna, haledat nalja heitis, ja säääl juures julgelt, peaaegu häbemataalt wanade kõlblusele musti kriipsusid alla wedas; kui ta kõlbluse kiriklust, seltskondlise korra puutumatus, tema aluste jumalikkust terawate sõnadega oli trehwanud, nii et politsei wahele segas ja saalisolijatest paljud endid hirmunult kehitasiwad ning abitult ümber waatasiwad, — siis oleks tahtnud Hedwig tooli pääle püsti karata ja kõigest jõust

„brawo!“ karjuda. Ei, ei! Nõnda meeldis talle Robert. Kui ta nüüd tema, Hedwigi, poole oleks waadanud, siis oleks ta temale hiilgawal pilgul tänulikult pääd nikutanud. Aga Robert istus rahulikult toolile, nagu poleks midagi sündinud ja nagu oleks ta üksipäinis saalis.

Koosolijate tuju oli rikutud. Ja ometi oli ta esiteks nii hää, sest Kalamaa oli väga ilusasti kõnelenud. Ta oli küll teadust demokraatlikseks olluseks nimetanud, aga ta oli ka meelde tuletanud, et kunstiga hoopis teine lugu on: tema on aristokratiline, tema peab hinge ülendama; ning sellepärast nõudis ta meie nooresoole kunsti, kõlblist kunsti, mis suhu wõttes kui puhas hallikawesi maitseks.

Kõnelt lahkudes läksiwad Kalamaad Hedwigit ja Annat koju saatma. Doktori ettepanekul wõeti wäike jalutuskäik ette — öö oli nii imeilus, taewas must kui Italias. Ja kõrgel wilkusiwad tähed. Mai sosistas sala-sõnu, kõik näisiwad teda hinge kinni pidades kuulatawat. Ta jutustas muinasjuttu lumelillest, mis metsa all õitseb. Tumeda-tiiwalise kullina laseb kewade-öö tema pääle maha ja kaisutab, kallistab. Öö suudleb ja unistab, lill ihkab ja wäriseb, ning natukene maad eemal seisatab kurblik närtsimine. . .

Uulitsal kostsiwad ainult astujate sam-
mud ja tädi ning doktori waidlus kaswatuse
üle: tädi nõudis kaswajatele suuremat waba-
dust, kui doktor teadusemehena lubada wõis.

Neiud waikisiwad. Hedwigi meel oli
jällegi raskeks muutunud, weel raskemaks
kui kõnele minnes. Lahkudes ütles doktor
midagi wäga naljakat, mille üle ta ise ja ka
teised südamest naersiwad, aga Hedwig jäi
tõsiseks. Kodus wahtisiwad talle igalt poolt
kaks silma wastu: need palusiwad ja oota-
siwad. Kas minna? Mis ütleks tädi Anna?
Mis teeks isa? Teised? Aga kui nad ei
tea? Kui kaua wõib salajas elada? Aga
kõik elawad ju nõnda. Jlusad korralikud
riided, meeldiwad aupaklikud kombed, sile-
dad sõnad, terve wälimine kord on ju sel-
leks, et säääl warjul igaüks oma ise-elu wõiks
elada. Ainult harwa rebeneb wälimine sile
koor ja nähtawale tuleb awalikult põlatud
ja peiduurgastesse hirmutatud ihatud elu.
Siis räägitakse õigelt teelt kõrwalekaldumi-
sest, langemisest. See kõik on Hedwigile
tuttaw. Ta tunneb ju oma tädi minewikku
ja on nii mõndagi omast isast kuulnud, mille
tõsiduse juures ta waewalt kahelda wõib.

Paar päewa läks nõnda mööda. Hedwig
püüdis eksami wastu walmistada, aga pääs

istus hoopis isesugune eksam, mille vastu ta walmistadagi ei mõistnud. Siiski lähenes ta salaja, wargsi, peitis ennast raamatulehtede wahele, puges geometria teoremadesse, ajaloo tõeasjadesse, waatas Puschkinist ja Lermontowist küsiwal pilgul vastu. Wiimaks läks Hedwig mõtlematalt wälja, astus Emma juurde sisse ja rääkis temale kõik. Nõnda oli parem, kergem.

„Seda poleks mina temast mitte uskunud,“ ütles Emma Roberti kohta tähendades.

„Mina ka mitte,“ tõendas Hedwig pisaraid kuiwatades.

„Kui rumal! Nõnda siis!“ naeratas Emma iseeneses ja lisas waljult juurde:

„Ja mis tegid sina?“

„Mis pidin ma siis tegema. . .“

„Tulid ära?“

„Nojah,“

„Kange olid sa. Mis küll mina niisugusel korral oleksin teinud. . . Ma arwan, ma oleksin jäänud,“ ütles Emma natukese wai kimise järele.

„Emma!“ hüüdis Hedwig ehmatanult. Ta oli ju siit tulnud kindlustust otsima, kuna ta oma jõud raugema hakkas, ja nüüd aidati ainult kaasa.

„Ja jah, nõnda arwan ma. Seda oleksin ma muidugi siis teinud, kui ta mulle nii väga kallis oleks olnud ja kui ta mind väga oleks palunud. Mu süda oleks keelan'd mind tulemast.“

Hedwigi pääs läks kõik segamini. Kas siis Robert temale küllalt kallis polnud? Aga ei! Ta oli talle liig kallis, sellepärast tuli ta ära.

3.

Emma juurest välja astudes oli Hedwig igasuguseks otsusetegemiseks võimetu. Ta tahtis ainult kusagile minna. Kuhu? Ega ometi Roberti juurde? Mistarwis sinna? Ja ta pööras uulitsasse, mis sugugi Roberti juurde ei wiinud. Natukese aja pärast leidis ta ennast aga tuttawalt uulitsanurgalt. Kuidas oli ta siia sattunud? Neiu seisatas. Mis nüüd? Noh, ta wõib ju sellest uulitsast läbi minna, ega ta ometi sunnitud pole mööda treppi ülesse ronima. Ta wõib isegi trepi pääle minna, ka ukse taga ära käia ja siiski mitte sisse astuda. Tal on selleks jõudu küll. Hedwig mäletab ju väga hästi, kuidas nad mõnikord Robertiga pahased olid. Siis käis ta mitmel õhtul nooremehe akna all ja ometigi ei läinud ta sisse. Talle oli sellest küll, et ta ülesse walgustatud akna pääle pilgu wõis heita. Nii teeb ta ka nüüd: ta waatab ainult, kas aken kinni wõi lahti on. Wõi ei tohi ta enam ka seda, pole selleks õigust? . . . Neiu leidis enese kol-

mandalt trepiastmelt. Ta jalad nõtkusiwad, keha wärises, hing ähwardas rinnas kinni jääda. Weel mõned astmed, ainult paar astetki, tagasipööramiseks on ju weel aega küll. Ta läheb ainult silmapilguks ukse taha ja kuulatab. Seda ta wõib ju ometi? . . . Üks aste on weel. Neiu wõtab käsipuust kinni. Ta sõrmed wärisewad lödwalt. Mis pärast nad wärisewad? Ta läheb ju ainult ukse taha. . . Wiimane samm. Nüüd seisab ta ukse ees. Sää! pää! walendab endist wiisi paberitükk sõnadega: Robert Muidu. Kui raske õhk siin on! Ära tahab lämmitada. Pää läheb segaseks. Kärmesti alla tagasi! Aga ukselt kostab juba arg koputamine. Oli see Hedwigi käsi?

„Sisse!“ hüüab seestpoolt Roberti hääl.

„Jumalukene!“ mõtleb Hedwig. „Peab siis tõesti minema?“

Ja juba awab ta ukse ning astub tuppa. Ta jääb ukse kõrwale seina wastu toetades seisma. Waewalt tunneb ta omi jalgu. Robert seisab akna all. Tummalt silmitseb ta natuke aega neiut. Siis küsib ta:

„Mis sa tahad?“

Küsija hääl on kare ja walus. Ja kui ta asjata natukene aega wastust on oodanud, küsib ta uuesti:

„Miks tuled sa weel siia?“

„Sa ei oodanud mind?“ küsib neiu tasa-kesti wastu. Waewalt suudab ta neid sõnu wälja rääkida.

„Ei,“ wastab noormees. Peaaegu karjub ta selle lühikese sõna neiule näkku.

„Ma tulin siiski,“ wastab neiu waikselt, kuid kindlalt.

„Sa tahtsid, ja ma tulin,“ lisab ta natukese aja pärast juurde. Hing tahab tal rinnas kinni jääda, siiski astub ta paar sammu nooremehele lähemale ja jääb mahalöödud pilgul tema ette seisma. Kui ta aga üri-keseks omad silmad üles tõstab, siis arwab noormees säält kurblikku haledust ja emalikkust õrnust wälja lugeda wõiwat. Ja nüüd on Robertil tundmus, nagu sirguks neiu silmanähtawalt suuremaks, pikemaks. Warsti on ta pää juba teinepool pilwi, ainult rind paistab weel. See wõitleb hingeldades. Ja jalad. . . need nõtkuwad, nagu walmistaksiwad nad põlwililangemist ette. Imestuse ja alandusega silmitseb noormees seda kasvawat kuju. Ja kui neiu uuesti oma pilgu tema pääle tõstab, siis langeb ta toolile, surub käed silmade ette ja nutab. Tahab aga neiu temale läheneda, siis kargab ta kui ussist nõelatud toolilt ülesse ja karjub:

„Ära puutu mind!“

Nendest sõnadest kostab hirm ja valu. Maa alla tahaks noormees neiu eest langeda. Miks tuli ta alles täna! Ja nüüd tahab ta teda weel endisel wiisil puutada. Aga nooremehel on tundmus, nagu seisaks ta lumelagendiku ees. Lagendik on määratu lai ja lumi helewalge. Siit peaks Robert üle mine-ma, aga ta kingad on mustad, nad jätaksiwad lumewaipa puutudes inetud, hooletult astunud jäljed maha. Robert kisub nad jalast ära, aga ka jalad pole puhtad. Mis nüüd? Noormees jääb nukralt seisatama ja meelde tuleb talle, kuidas ta lapsepõlwes tuisu ajal särgiwäel lumehange jooksis. See oli nii hää, sest ta tegi seda salaja. Kuni põksuwa rinnani ulatas külm lumi. Aga siis ei jätnud ta jalad musti jälgi maha. Wõi kattis tuisk nad kinni? Ehk toob tuisule järgnew sula nad wälja? . . . Aga kui ta nüüd siiski läheks, kus jääksiwad tema mustad jäljed peatama? Ja noormees tunneb, et see koht tema rinnas, tema unistuste pühamas paigas on. Peab ta tõesti sellele nõnda lähenema?

Neiu wahib hirmunud pilgul nooremehe pääle.

„Nüüd mitte enam!“ lisab noormees juurde.

„Sa põgened minu eest ära,“ ütleb neiu.

„Täna on minu käes kord.“

„Ma tulen sulle järele.“

„Miks ei tulnud sa ennemalt?“

Ja nad seisawad nõutult üksteise ees.

„Sa oled hiljaks jäänud,“ sõnab noormees.

„Hiljaks jäänud,“ lausub neiu.

„Ma ootasin päewa, ootasin teise, ja kui sa õhtul ega hommikul ei tulnud, siis läksin ma. . .“

Sõnad jääwad rääkijal kurku kinni.

„Kuhu?“ küsib neiu.

„Alteri juurde.“

„Ja siis?“

„Sinna mägedele, kust meie abi tuleb.“

Põlgtuse ja waluga wiskas noormees wiimased sõnad neiu ette, kes aknapuu najale wankus ja sinna jõuetult seisatama jäi, nagu tahaks ta alla sinawale merele waadata, kus kewadetuul rõõmsaid purjesid paisutas ja lained kelmikalt päikesele kiirgawaid sädemeid silma pildusiwad. Wiimaks langes neiu toolile.

Noormees mõistis neiu hingepiina. See walas tema walust ja häbist lõhkewasse rinda kibedat rohtu. Nagu kiuslikus jonnis ja

pääsemata paratamatuses oli ta eila kodust lahkunud. Ta oli unustanud, et teised teda filosofiks hüüawad, ja oli nendega ühte rada astunud, kellede jaoks tal waremalt ainult põlgtust leidus. Nüüd hakkas ta enese ees madalamale wajuma. Jõuetu, iseteadwuseta, tõsise uhkusega, enesest lugupidamiseta — nõnda nägi ta ennast. Ja kui Hedwig üle läwe sisse astus, siis tundis noormees, et ta iseennast niisamuti põlgab kui omasarnaseid teisi. Kuid miks ei põgene Hedwig tema toast wälja? Mida ootab ta weel? Tahab ta oma puhtusega uhkustada? Ja Robertil tõuseb tundmus, nagu oleks Hedwig kõiges süüdi. Tema süü seisab selles, millega ta uhkustada püüab.

„Miks ei lähe sa ära?“ küsib noormees poolwihaseks ja karedalt.

Neiu ei wasta. Ta katab ainult silmad kätega kinni.

„Ma olin ju säääl,“ räägib noormees edasi, „säääl on kõikidele armu, kõiki wõetakse säääl wastu, kõikide wastu ollakse ühetasa lahke — maksu eest. Säääl näed naise südant ja tema laiu armuhõlmasid. Kõikide palwet wõtab ta kuulda, kõik on kutsutud külalised, ühegi eest ei põgene ta ära.“

„Robert!“ hüüab neiu paluwalt.

„Unusta see nimi,“ wastab noormees.

Nüüd wõtab neiu käed silmade eest ära ja wahib laial nõretawal pilgul nooremehe pääle. Natuke aega wiibiwad nad üksteise silmades, siis ei suuda noormees ennast enam pidada. Ta unustab põlgtuse enese wastu, unustab ka puutumata puhta lume-lagendiku ja läheb langeb neiu ette maha. Nõnda seisawad nad tükk aega sõnalausumata. Siis hakkawad neiu käed nooremehe juukseid katsuma, neid wiimaks kiskuma, kōwasti ja walusasti. Noormees aga katab neid walutegewaid käsa ja wärisewaid põlwi suudlemistega ning sõnab:

„Nüüd tean ma, et sa mu wastu ikkagi weel hää oled, et sa mulle andeks oled andnud.“

Aga neiu kisub weel walusamini. Weel pole ta kõike andeks andnud, ta ei mõtlegi andeksandmise pääle, ta tahaks ainult unustada.

„Sa tulid ometi,“ sosistab noormees.

„Sa tahtsid, ja ma tulin. Ma nägin ööpimeduses su silmi ja kuulsin surmalikus waikuses su häält. Ja ikka kutsusid, hüüdsid sa mind ning olid kurb, kurb. Wiimaks ei jõudnud ma enam wastu panna. Mul oli, nagu seisaksid sa kõrbes wõi kusagil

kõrge ja järsu mäe otsas ja ükski ei kuule su hüüet wõi kes kuulewad, need ei julge läheneda. . .“

„Ja sina ise olid nende argade seas.“

„Aga nüüd olen ma ju siin.“

Noormees suudleb ikka veel neiu käsa. Sää! juures tundub mõlemile, et räägitud sõnad nii wähe ütlewad. Waikimine on mõtte-rikkam. Waja ainult üksteise lähedal olla, üksteist puutuda, see on kõige ilusam luule, kõige kõlawam muusika. See lepitab kõik, lunastab kõik. Ununeb aeg. Silmapilk loob igawiku ja igawik muutub silmapilguks. . .

Kui nad enne lahkumist üksteise najale toetades aknast alla merele waatasiwad, millesse punetaw päike ööseks suplema läks, siis näis seda loodusepilti täna iseäralik helk katwat. Ei, ei! Niisugusena polnud nad merd ja päikest veel kunagi näinud.

„Pilwed on nii punased,“ sõnas Hedwig.

„Rahwas ütleb, et see tuult tähendab,“ lausus Robert wastu.

Nad waikisiwad.

„Purjed muutuwad mustaks,“ ütles neiu natukese aja pärast.

„Õhtu on.“

Nad surusiwad endid üksteisele veel lähemale.

„Meri muutub määratuks, saared kaowad öö widewikusse,“ rääkis noormees nagu isenele.

„Aga pilwed punawad ikka weel,“ wastas neiu niisama.

„Ja tuul puhub.“

Nad waatasiwad üksteisele silma ja tundsiwad, nagu asuks nende rinda kurbtus. See pole ka kurbtus, waid midagi pakitsewat, mis walu teeb ja mida sa siiski ihaldad. Oleksid nagu lõpmata palju andeks andnud ja kahetsed, et sul enam midagi andeks anda pole. Tühja hingega seisad sa. Nii hää on, kui sääal midagi pakitseb ja täitmist ootab: see sünnitab igatsusi, äratub tahtmisi. On aga kõik täidetud, siis tunned, et kõige täitmine — põhjani tühjendamine on. See tundmus saab ääretuks, nagu liuglewaid laewu õõtsutaw meri. Tuhandest küljest wõid käed wälja sirutada, aga igalt poolt haigutab sulle tühjus wastu.

„Tuled sa jälle?“ küsis noormees lahkumisel.

„Ma tulen,“ wastas neiu.

Ja kõwasti wõtsiwad nad üksteise ümbert kinni, nagu ihkaksiwad nad omi sõnu kinnitada.

Nad jõiwad ja jõiwad, aga karikas tüh-
jaks ei saanud: noorusejõud täitis ta uuesti,
kuna lootus tulewikupurjesid paisutas. Nõnda
teewad puud kewadel, kui leige tuul puh-
kewate pungade ümber uidab. Aga kewa-
dest saab sügis ja tuulest torm, mis siis?
Siis olgu ulualune, kus sa kurja ilmaga
warju leiad. Ja Robert ehitas seda, lõhkus
ja ehitas. Mis täna uus ja kindel, langes
homme waremeteks kokku, kuid waremete
pääle tekkis midagi weel uuemat. Kui ta
sellest Hedwigile rääkis, pidi see sagedasti
üttelema:

„Kauaks seda on.“

„Jah, aga mis teha. Wõimata on ju
midagi üles ehitada, mida ära ei suudaks
purustada. Wõi kui mina seda ei teeks,
siis teeksiwad teised ometi.“

„Nõnda on ka parem, muidu hakkaks
igaw.“

„Igaw?“

„Nojah, kui kõik kindel oleks, pole muud kui võta küünarpuu ja mõõda.“

Ilm tõusis ilma järele ja kadus. Aga kõigist nendest näis midagi järele jäävat, mis üheks terweks kokku walgus. Nime tal ei ole — enne sündimist ei ristita ju lapsi, — kuid temas on midagi algupärast. Sellepärast armastab teda Robert. Olgugi väike ja inetu, ta on siiski tema oma. Ja ta rääkis omast nimeta unistuse-ilmast neiule.

„Midagi suurt ja ilusat peab leidma,“ vastas see.

„Meil on ju kõik nii väike ja wärwita.“

Aga Hedwig unistas siiski suurest ja ilusast. Ja kõige ilusam on see, kui weel midagi leidub, mille ees sa ennast alanduses paenutama pead. Sa oled suur ja tugew, kõik imestawad sinu jõudu, aga elada mak-sab ainult siis, kui keegi sind naeratades kokku wõib suruda, sulle näidata, et sa omas suuruses wäikene oled. Aga sõnades ei osanud Hedwig sellele kuju anda. Ta tundis ainult, ja waimustuses särasiwad ta silmad.

„Me peame üheskoos ehitama, siis tuleb midagi suurt ja ilusat,“ ütles kord noormees.

„Aga kui me lahku läheme?“ küsis neiul.

„Kuidas lahku?“ küsis noormees wastu, nagu ei saaks ta aru, mis neiul mõtleb.

„Lihtsalt lahku, näituseks, mina lähen mehele wõi sina wõtad naise.“

„Ma ei wõta ju.“

„Aga kui mina mehele lähen, mis siis?“

„Ega sa ei lähe ju.“

„Aga kui ma siiski lähen,“ ütles neiu kiuslikult, ja korraga sai Robertile selgeks, et see wõimalik on. Mis keelaks teda mine-mast. Ja nooremehe ette kerkis doktor Kalamaa naerataw kuju, kuna neiu silmist äraandew mõte ühes juba waremalt peituwa ja kawalasti warjatud tundmusega wastu helkis, mis sellest räägib, et Hedwig hingedega ammugi kellegi teise oma on.

„Ma ei tea, mis ma siis teeksin,“ wastas noormees.

„Aga ma tahaksin teada.“

„Uudishimu pärast?“

„Olgugi ainult uudishimu pärast.“

„Noh, mine mehele, eks sa siis näe,“ wastas noormees tõsiselt.

Neiu naeris.

„Sa hakkad juba uskuma, et ma tõepoolest lähen,“ ütles ta.

„Kes sind teab, sul on mõnikord arusaamata tujud. Unistad ilusast ja suurest, nagu oleks ilmas midagi ilusat wõi suurt.“

„On jälle, peab olema.“

„Peab. . . Seda ütles iseenesele. Ole ise ilus ja suur, siis saab ka ilm selleks.“

Nad waikisid, nagu mõtleksid nad selle ütelse üle järele. Nooremehe rinda puged ikka kindlamini tundmus, et neiu temas midagi otsib ja seda mitte ei leia, aga ta otsib ja ihkab seda tungiwamalt, mida vähem tal leidmiseks lootust on. Esimene õrn wärin käib nooremehe hingest läbi. Kuulutab ta rõõmu wõi kurbtust?

Kord istusid nad mere ääres kiwi otsas, mida mööda kerged lained loksudes üles poole püüsid. Eemal näis merepind nahaga ületõmmatud olewat: ta liikus, aga wirwendusi ei sünnitanud.

„Millal istusime meie esimest korda siin?“ küsis neiu.

„See oli ammu, aga siiski, nagu alles eila,“ wastas noormees niisuguse häälega, nagu kostaks see kaugete mägede tagant.

„Mäletad, mis me siis tegime?“ küsis noormees natukese aja pärast.

„Ma wõtsin saapad jalast ära ja mu teine sukk oli katki, suur warwas wahtis wälja. . . taewa poole,“ naeris neiu, ja see naer kõlas õndselt nooremehe meeleolusse.

„Pärast küsisin ma sinult, kas keegi su

jalgu on suudlenud,“ ütles ta, ilma et ta neiu pääle oleks waadanud.

„Ja ma wastasin: ainult päike ja lained.“

Neiu ajas oma pää uhkustawalt, toredusega püsti. Ja kui noormees omad silmad tema pääle tõstis, siis oli, nagu otsiksid nad üksteise pilkudest ammu kadunud aegu.

„Ja nüüd...“ hakkas noormees nukralt, kuid neiu ütles kärmosti wahele:

„Ja nüüd wastaksin ma sellesama küsimise pääle: päike, lained ja Robert Muidu.“

Jälle naeris neiu imelikul häälel, mis kui pilge pühaduse üle wõi Cake-Walk kiriku altari ees helises, kus pääl Lunastaja kannataja-ihu ristipuus ripub. Naerulained tormawad wastu kumeraid kiwiwõlwisid, pörkawad säält nagu aietades tagasi, sattuwad eeskiriku suurde ruumi ja kõlawad siin kõrgete akende taga ning koori pääl orelil ümber kui Wanapagana inetu hirwitamine.

„Üks teine kord olime mõlemad palja jalu,“ püüdis Robert endisel wiisil unistades edasi rääkida. „Siis mõõtsime, kumma jalad suuremad on.“

„Sul oliwad suuremad, aga mul ilusamad,“ wastas neiu.

„Selle eest kuiwatasin ma neid oma taskurätikuga.“

Need sõnad sundisivad neiu oma endist naeru unustama, tema asemel ärkasiwad imelised tundmused elule.

„Ja seda rätikut ei andnud sa pesusse, ta lõhnas mereweest.“

„Ta on ikka veel pesemata,“ tähendas noormees.

„Ja ikka lõhnab?“

„Ei tea.“

„On ta sul kaasas?“

„Ei ole.“

See kurwastas neiu. Mis ajast saadik ei kandnud noormees enam seda rätikut kaasas? Ja mispärast?

„Sa oled ise siin, sellepärast pole rätikut vaja,“ rääkis noormees, nagu mõistaks ta neiu mõtteid. „Kui sind enam pole, siis...“

„Siis kui ma mehele lähen.“

„Jah, siis kui sa mehele lähed.“

Nad waatasiwad kurwal pilgul üksteise pääle. Miks tuletasiwad nad seda kõike läna meelde? Oliwad nad nii wanaks saanud, et ainult minewik midagi armsat warjas?

Weel pärast päikese loojaminekut istusiwad nad kiwi otsas, mille ümber lained öörahu otsides liikusiwad. Üle punawa merepinna waatasiwad kauged saared unistawas rahu

tumedate metsadega. Purjepaadid suikusiwad tuult oodates. Aerutawast lootsikust tõusew hää! liugles üle weelagendiku ja karjatas wastu kallast põrgates waluhuos.

* * *

Nad oliwad mäetipul olnud, aga säält wiisiwad kõik teed ainult allapoole. Peata üürikeseks, waata tagasi, ja lase siis soowid ning unistused puhkama, mäest alla wiib tee nendetagi!

Asjata otsis noormees peatust. Talle kippus tundmus rinda, et neiu temast üle kaswab, temast korruga palju wanemaks saab. Ta waatab sagedasti poolpilkawa naeratusega nooremehe pääle ja ta silmis waritseb luuraw uudishimuline tähelepanemine, kui noormees talle woogawate tundmuste sunnil õrnustega läheneb. Wõi on see ehk ainult ettekujutus? Noormees aga tunneb enese weel enam neiu külge köidetud olewat. Ja õrnatundeliseks, peaaegu lapsikuks muutub ta. Ta tunneb, kuidas neiu wõimus tema üle kaswab, kuidas ta juba neiu silmist tema tahtmisi püüab lugeda ja ennast nende järele seada, kuna ta tema õrnustes häätegu kippub nägema. Neiu sõnades otsib ta salajat mõtet, kuuleb pei-

detud, mõistu-õeldud märkust. Kõik teeb haiget, ja walust tõusewad uued unistused.

Kui ta ükskord jälle kokkusaamisest rääkis, ütles Hedwig:

„Homme pole mul wõimalik.“

„Miks?“ küsis Robert wastu.

„Pean kodus olema, doktor Kalamaa tuleb meile, ja papa ei taha, et ma seks ajaks ära läheksin.“

„Jääb ta siis terweks päewaks?“

„Ah ei! Ta tuleb alles pärast lõunat, aga enne on waja ühte ja teist korraldada.“

Noormees waikis ja mõtles:

„Ja jah, on waja tema wastuwõtmist ette walmistada. Aga kas minu wastuwõtmist ka ette walmistatakse?“

Ta naeratas kibedalt.

„Mis sa naerad?“ küsis neiu.

„Niisama, sulle on ju see ükskõik.“

Alles mõne päewa pärast puutusiwad nad jälle kokku.

„Praegu pole mul aega, aga homme wõi tunahomme tulen ma sinu poole, oota mind,“ tõttas neiu seletama.

„Homme wõi tunahomme,“ kordas noormees iseeneses. „See tähendab — ma pean teda kaks päewa hommikust õhtuni ootama. Aga ma ei oota, ega mul tast häda ole.“

Lähnen kodust ära wõi mis kõige parem —
jään koju ja panen ukse lukku. Nõnda jah.“

Kui ta aga ühe päewa oli oodanud ja
kui ta alles teisel päewal pärast lõunat tut-
tawat koputamist kuulis, siis ei suutnud ta
ennast pidada: ta jooksis äraminewale
neiule trepi pääle järele ja ütles:

„Wabanda, ma magasin.“

See wale sünnitas talle enesele piina,
alandas teda. Umbes niisamasugune tund-
mus wahtis ka neiu silmist wastu.

„Mul ei olegi täna palju aega,“ rääkis
neiu külmalt, „ma astusin ainult silmapil-
guks sisse.“

„Sul kipub aeg üleüldse napiks jääma,“
ütles Robert waikselt.

„Ma ei wõi ju ometi Emmat asjata
oodata lasta, kui ma minna olen lubanud,“
wastas Hedwig terawalt.

„Muidugi mitte.“

Nad waikisiwad piinlikus rahulolematuses.

„Räägi midagi,“ ütles neiu siis.

„Ei ole midagi rääkida. Räägi sina, sul
on uudist, puutud inimestega kokku. Mis
neiu Kalamaa teeb? Kuidas ta wenna käsi
käib?“

Neiu waatas küsiwalt nooremehe pääle.

„Huwitab sind doktor Kalamaa käekäik?“
küsis ta.

„Ja . . . nii, nii.“

„Eila käisime mere ääres, Neero oli ka...“
hakkas Hedwig elawamalt.

„Neero?“ küsis Robert wahele.

„Nojah Neero, doktor Kalamaa koer. Ta
on väga naljakas. Ja tark on ta! Päris
inimese silmad, kui ta waatab.“

„Silmist on koerad ikka inimese moodi,
ainult magawad omal wiisil: kõweras, keras,
nina tagumiste jalgade wahel,“ tähendas
Robert tõsiselt, mille pääle Hedwig naerma
hakkas ja nagu walusalt puudutatult ütles:

„Sinuga on wõimata rääkida.“

„Eks siis laula.“

Neiu naeratas jällegi.

„Kord olnud üks neiu Neero pääle kade,“
rääkis ta siis. „Ta arwanud, et doktor Kala-
maa koera rohkem armastab kui teda.“

„Seda ilusat juttu soowitan kõikidele
neidudele päheõppimiseks.“

„Sina ole wait wõi räägi mis sa tahad,
aga doktor Kalamaa on väga huwitaw ja
naljakas, papale meeldib ta väga.“

„Kui mamma elaks, siis meeldiks ta te-
male weel rohkem.“

Jälle rebenes jutulõng. Nooremehe silmis wärises piin, neiu waates haigutas igawus. Ta tundis, et temas midagi mureneb, pudeneb, kaob. Rinnas liigub uus elu, mis kaugele ja kõrgele kutsub. On selles ehk doktor Kalamaa süüdi? Mispärast siis just tema? Aga siiski — temast räägitakse igal pool. Isegi linna pimedamatesse urgastesse on tema nimi tunginud: waesed, keda ta iga nädal üks kord maksuta wastu wõtab, on ta sinna kandnud. Mammad naeratawad teda nähes, tütreid suruwad punastusi ja ohkeid tagasi. Ka Hedwig tundis iseäralist pitsitust rinnas, kui ta ühel häätegewaks ots-tarbeks toimepandud pidul, kus Kalamaast kõik waimustatud oliwad, tema kõrwal läbi saali wõis sammuda, kuna kõikide silmad neid saatsiwad. Robert, kes seina ääres istus, näis suutuks ununenud olewat, ja kui Hedwig temaga pärast juttu ajas, siis pidi ta imestama, kui igawad ja waimuta noored-mehed mõnikord wõiwad olla. Seda ei suuda kunagi unustada, nagu ka see meelest ei lähe, kuidas ümberseisjate tädide ja emade silmad wälkusiwad ja neidude pilgud nõretasiwad. Juba ainult see maksab midagi. Kõik soowiwad sulle müristamist ja wälku, aga sina teed, nagu oleks mõni tasakesti

nina nuusanud wõi sulle austrite söömiseks hääd isu soowinud. Tundmused saawad weel kõrgema kuju, kui kellegi hallid silmad su liikmeid kiirgawate sädemetega üle kal-lawad. Oleks ainult armastuse ihkel kuiwa südant waja, ja siis wõiksidwad sädemed kui taelasse kinni hakata, lõõmaks loituda, mille üle punased, walgete wurrude alla peitu pugewad huuled hääl meel el naerataksiwad ja kahte rida pikki, hästi hoitud hambaid laseksiwad wälja waadata. Et aga elu näole juba jäljed maha on jätnud, see annab temale iseäralise mehisuse ja huwituse.

Seda tundis Hedwig siis iseäranis selgesti, kui Kalamaa esimest korda neile wõõrsile tuli. Ta püüdis iga joont doktori näos tähele panna ja murdis pääd selle üle, mis need jooned küll tähendada wõiksidwad ja mida nad eneste taga warjawad. Kas sääl wast aimatud ja ihatud unistuste-ilm ei peitu?

Tütrel meeleolust näis ka wana Stern aru saawat, sest ta küsis temalt pärast Kalamaa äraminekut hiilgawal pilgul naeratades:

„Noh, mis sa ütled?“

Aga tütar ei öelnud midagi. Ta pööras naerdes Anna poole ja küsis sellelt:

„Tädi, kas sinul midagi ütelda pole?“

Aga ka tädi waikis.

Aegamööda oleks Hedwigil siiski ikka rohkem doktor Kalamaa kohta öelda olnud. Temas leidis midagi, kuhu püüdma pidi, kuhu üles võis waadata. Weel ei paendu Hedwig alanduses, aga ta tunneb, et tal mõnikord keha nagu hirmul värisema lööb, kui doktor tungiwa pilguga tema pääl peatab. See on midagi iseäralikku. Ka wana Stern tunneb seda seletamata mõju, mis doktor Kalamaast wälja woolab, ja ta muutub oma tütre wastu hääks ning lahkeks, teda sagedasti omaks ainukeseks nimetades wõi temale nagu wargsi, häbipuna tagasi surudes, raha peosse pistes. Ise aga teeb ta sääli juures mehise näo ja räägib julgustades:

„Pillata meil ju pole, aga puudust ei pruugi sinul ikkagi kannatada, selleks olen mina oma eluaja poeleti taga wahtinud.“

Kõik läks waikselt. Ei olnud etteheiteid ega hädaldamist. Isegi silma ei püüdnud nad wiimastel kokkupuutumistel waadata, kartes, et nõnda üksteisele haiget wõiks teha. Nad ei pannud üksteisele ka mingisugusid küsimisi ette, ei püüdnud midagi teada saada. Ehk mistarwis seda!

Robert mäletab nii selgesti wiimast korda. Ta oli üksipäinis ja istus akna all. Wäljas sadas külma wihma ja merel walendasiwad wahujoad. Uksest tuli Hedwig sisse.

„Ma ei arwanud, et sina oled,“ ütles noormees ootamatuse kohmetuses. Neiu ainult naeratas selle pääle.

„Wäljas on wilu,“ ütles ta, „ja ka siin pole soe,“ lisis ta juurde.

„Igal pool läheb külmemaks,“ wastas noormees, kuid ta tundis, kui wäga ta waleatas: ta teadis ju paiga, kus palawus tõusmas oli.

„Wihma sajab, uulitsad on porised,“
püüdis neiu külmal toonil rääkida.

„Tuul puhub, lained kannawad wahtu,“
wastas noormees aknast wälja waadates.

Sõna „tuul“ tõi neiule ühe õhtu meelde: sel päewal oli ta Roberti juurde tagasi tulnud. Ja kui ta nüüd nooremehele silma waatas, nägi ta säääl waikiwat kurbtust. Tahtmatalt tõusis neiu istmelt ülesse, nagu tahaks ta akna all järele waadata, kas nooremehe wiimased sõnad tõde on. Aga minnes sattub ta istujale nii lähedale, et ta teda omade riietega puutub. Waikides haarab noormees ta käest kinni ja tõmbab ta omadele põlwedele, mida neiu wastupanematalt sindida laseb. Mõlemil on tung ometi kordki weel üksteisele lähedal seista, tulgu pärast mis tahes. Niisugusel korral on igas puutumises midagi arusaamata hella, walusat. Suudlemised kipuwad hammustamiseks, kallistamised rusumiseks muutuma.

„Mu huuled on walusad,“ sõnab neiu tüki aja pärast.

Aga ikka weel suudlewad nad, ikka weel pole kõik wõetud ja kõik antud.

Ja kõige wiimaks — neiu läks, kuna ta enne weel kord kärsitult aknast alla waatas.

Wäljas sadas wihm ja wingus tuul; merel mängisiwad lained ja pildusiwad walget wahtu tinase taewa poole.

* * *

Robert ootas päewa, ootas teise, aga Hedwig ei tulnud enam. Ka kolmas ja neljas päew läksiwad niisamuti mööda. Õigust öelda, Robert ei oodanudki selleks, et Hedwig tulema pidi, sest miks pidi ta tulema. Noormees ootas muidu, nagu ise-enese kiuste. Ta näis ütlewat: „Waata, sa ei usu, et ta tuleb, aga ma ootan siiski. Ja lõpuks, mis tähendab: ta ei tule? Aga kui ta korra ometi tuleb? Olgugi et ilmas imetegusid ei sünni, kas see siis tähendab, et neid sündida ei wõi? Mis on imetegu? Sündmus, mida me enestele ära seletada ei oska. Kui palju oskan aga mina sündmuse seletada? Ha, ha, ha! Näed nüüd, wõimalus on olemas, et ta tuleb, ta wõib minu usu ja arusaamise üle naerda ja siiski tulla.“

Wiiendal päewal läks Robert mere äärde jalutama wõi nagu ta iseeneses naeratas: wiis oma hinge wärsket mereõhku wõtma. Mere äärest leidis ta doktor Kalamaa ja Hedwigi eest. Nad istusiwad kiwi otsas, mitte aga Robertile tuntud kiwi otsas, waid mõnikümme samm eemal. Robert sammus otse-

teed tuntud kiwi juurde ja jooksis jaluli sinna otsa. Tal tõusis tung istuwa paari nähes oma armsaks saanud kiwi tallata, tema otsas trampida ja ta tegi ka seda. Sääljures pani ta hoolega tähele, kas Hedwig ainsamagi pilgu tema pääle heidab. Aga ei, neiu ei teinud temast wäljagi. Kui aga Robert pärast istujast paarist mööda minnes Hedwigit teretas, siis nikutas see niisuguse näoga pääd, nagu oleksiwad nad kord kuu pääl üksteisega kokku puutunud. Ja nooremehel oli tundmus, et kui doktor Kalamaa neiu käest küsiks, kes see teretaja on, siis wastaks neiu kõige külmema rahuga:

„Ta oli ükskord minu papa juures poes jooksupoisiks.“

Ja jah, nõnda wastab ta ning lisab juurde:

„Wäga wiks poiss oli teine, papa kiidab weel praegu teda.“

Robert tundis aga sääljures ka seda, et kui tema ise neid sõnu päält kuulaks ja kui tema enese käest küsitaks, kas see tõsi on, siis wastaks ta wiibimatalt „jah“ ja lisaks neiule silma waadates iseeneses juurde:

„Näe, ma wõin seda. Ma wõin kõik, kui ma aga tahan. Aga homme panen ma omale sinise mütsi pähe ja teretan sind jällegi, kui sa sellesama Kalamaaga siinsa-

mas kiwi otsas istud, eks saame siis näha, kas sa oma ja minu wale üle häbi tunned. Aga ei, ma tean juba ette ära, et su suunurgadki ei tuksata. Sa ütled wiibimata minu kohta: „Kui wiks poiss ta enne oli, aga mis tast nüüd on saanud. Ta on nimelt nuuskuriks hakanud ja warjab oma ametit üliõpilase mütsiga. Kes wõis enne temast seda uskuda. Ta oli waremalt nii aus. Papa proowis teda mitmet pidi, kas tal wast pikanäpumehe ametit pole, aga ta oli selles asjas nii karske, et ta wististi kümme aastat oleks wõinud politseinik olla ja ikka weel poleks osanud taskusid pahempidi pöörata. Ehk kui jumalakartlik ta oli!..“ Nõnda ütled sa, ja mina kiidan sulle ka siin järele, ainult ühes asjas waidlen ma sulle wastu: Jumalakartlik pole ma mitte, kuigi ma nuuskur ja waras olen. Seda mitte! Luba, et ma nii palju oma au kaitsen.“

Nõnda mõtles Robert ja sammus mereäärt mööda edasi. Alles pärast keskööd tuli ta puruwäsinult koju.

Järgmisel hommikul, kui ta üles ärkas, kuulis ta wedurihuilgamist. Särgiwäel jooksis ta akna alla, nagu oleks sääl midagi iseäralikku näha, aga — ainult rong sõitis wälja ja täiesti harilikul wiisil.

Jlm oli waikne ja soe. Meri hällitas waewalt arusaadawaid laineid, kust tuhanded silmad kiirgawaid pilkusi päikese poole saatsiwad. Kui noormees uuesti asemele heitis, tundis ta rinnas tumedat walu.

„Waluta, waluta, aga ma ootan jällegi,“ sõnas noormees iseeneses.

Ja ta ootas, see on, ta ei oodanud, waid istus muidu kodus ja kuulas, kas kellegi sammud trepilt kostma ei hakka. Aga ei, kõik jäi waikseks. Öhtul läks ta alles päikese weeru ajal wälja. Ka täna leidis ta Hedwigi ja doktor Kalamaa mererannalt eest. Nende lähedal istus Neero. Robert läks oma kiwi otsa. Kui ta säääl natuke aega oli püsti seisnud ja ühte moodsat tantsulugu, mida Hedwig kannatada ei wõinud, wõimalikult kõwasti wilistanud, hakkas ta „lupsu“ wiskama. Laiad kiwid jooksiwad ludinal üle merepinna ja punased lained andsiwad walgeid sädemeid. Ka doktor Kalamaa pani seda tähele, kuna Neero uudishimu kustutuseks asja lähemalt waatama tuli. See ei meeldinud Kalamaale, ta kutsus koera oma juurde, ja Hedwig paitas tema pääd. Aga koer tuli uuesti Roberti juurde tagasi ja ka Robert silitas tema pääd, kaela, oo, terwest kehast laskis ta käe üle käia.

„Ole armulise preili vastu mõistlik ja sõnakuulelik, sa saad ehk temaga üheskoos palju soola ära süüa,“ ütles ta õpetlikult. „Aga nüüd mine too see kiwi weest välja.“

Robert wiskas, ja koer tormas wette. Pidi ta weel wiskama? See oleks nii hää, sest Robert teab, et see Hedwigile ei meeldi. Aga wast arwab doktor Kalamaa, et tema, Robert, neile koera kaudu meeldida tahab? Tema mängib koeraga, et Hedwig kordki tema poole waataks? Aga seda ei tule tal mõttesegi! Ehk mis nemad enestest õige arwawad wõi kelleks nad teda peawad, et tema nendele peaks püüdma meeldida? Ja Robert läks, jällegi endist tantsulugu wilistades, omast armsast kiwist natuke maad eemale ja hakkas tema pihta märki wiskama. Ta trehwas, ja kiwid kargasiwad, mõnikord tuld andes, sulpsatades wette. Kalamaa heitis pilgu nooremehe poole, aga Hedwig ei teinud asjagi.

„Istuge aga päälegi, ega ma teid ei sega,“ ütles Robert iseeneses. „Ma wõin ju ometi märki wisata. Wõi tahate mulle seda ära keelata? Aga pidage meeles, ma olen ju nuuskur, ma wõin teid üles anda. Doktori herra, ära sa unusta, et sa demokrat oled ja et sul kodus punaste kaantega raamatuid

leidub. Wõi peate mind juba üliõpilaseks? Wana Sterni jooksupoisist wõib ju ometi üliõpilane saada... Hää küll, siis ei pillu ma enam, ei, ja kui te tahate, wõin ma teie koera lõbuks isegi „lupsu“ wisata. Waat' nii... nii... nii... Ja nüüd istun ma kiwi otsa ja puhkan. Ma olen ju nii wäsinud, sest ma armastan seda kiwi. Sellepärast ma teda pildusingi. Te mõtlete, et see kiwi külm on? Eksite! Kas teie ei näinud, kuidas ta esiteks tuld löi? Ei? Noh, siis ei olnud pimedus küllalt suur, wõi olete teie pimedaks jäänud. Ärge naerge ühtigi, nõnda kahekesi mere kaldal õhtuti kiwi otsas istudes wõib kergesti pimedaks jääda ja isegi kiwi armastama hakata. Teie ei usu? Nõuate tõendusi? Sina, Hedwig, ka? Ha, ha, ha! Aga ma olen ju ise seda läbi katsunud. Wõi ei näinud te, et ma jalga-dega kiwi otsas trampisin ja pärast teda teiste kiwidega pildusin? Ma oleksin ju pildumiseks suuremaid kiwa walinud, kuid ei jaksanud. Ja nüüd istun ma...“

Imelik waikne tundmus wõttis ta üle wõimust. Nagu wäsimus, mitte ka wäsimus asus ta rinda, pähe, terwesse olewusesse. Mitte jõu puudus, waid tema rohkus tegi seda. Magab suur ja tugew kangelane,

magab — laisalt päiksepaistel liikmeid sirutades — sellepärast, et ta paika ei tea, kus ta oma jõudu tarvitada wõiks. Jõud aga kaswab, sirgub kui puu põlises laanes ja lämmatab wiimaks omaniku ära wõi murrab kusagil teelahkmel kõikide silma all tema kaelaluu — kergelt, järsku, ootamata, nagu lapsed kewadetulekul jääpurikatega tewad. Kuuldub wäike klõks, ja kõik on mööda, nagu poleks midagi olnudki.

Robert istus kaua kiwi otsas. Hedwig ja Kalamaa lahkusiwad ammu enne teda mere äärest. Meri oli paatidest tühjaks saanud, ainult üksik kalamehe lootsik suikus suwe-öö hämaruses. Lootsikus seisiwad kaks meest ja kiskusiwad wõrkusid paati. Ja kui nad oma tööga walmis oliwad, ilma et nad kalapoegagi kätte oleksiwad saanud, wöttis Robert taskuraamatu wälja ja kirjutas sinna sisse:

Noorusel kas palju kannatusi? —

Küsi taewalt, kas tal palju tähti,

Piksepilwelt, kas tal palju piiski.

* * *

Järgmised päewad saatis Robert kodus mööda ja katsus tööd teha. Aga mitte midagi huwitawat ei suutnud ta leida. Kõik

raamatud rääkisiwad asjadest, mis seitse penikoormat kaugel seisiwad. Wõi oli põhjus kusagil mujal, mitte raamatutes? Ja kus siis? Robert naeris nende küsimiste pääle. Doktor Kalamaas? Aga tema ei tule talle uneski meelde. Mis puutub temasse doktor Kalamaa! On tema sarnaseid doktorisi wähe? Neid on ju küll! Me oleme ju haritud rahwas, kulturirahwas! Ha, ha, ha! Doktor Kalamaa! Ma ise wõin ükskord niisamasugune doktor olla, on aga waja ainult tahta. Ja ma wõin neidudega niisamuti õhtuti mere ääres kiwi otsas istuda, wõin isegi terweks ööks sinna jääda. Wõi pole see kombelik ja kõlblik? Ja jah, doktor peab kombelik ja kõlblik olema. Aga nüüd olen ma alles üliõpilane ja ma wõin teha, mis ma tahan. Ma wõin öelda, et terve teadus inimesesoo õnnetus ja et ülikoolid kõige suuremad wangihooned on, et ma kusagil paksemaid müürisid ja pääluid pole näinud kui säääl. Ja ma wilistan kõige pääle, sest ma olen üliõpilane! Ja kunst! Mis on kunst? Te arwate, et üliõpilane seda ei tea. Aga ma ütlen: esimesel õpeaastal teab iga üliõpilane seda palju paremini kui ülikooli lõpetamisel. Kunst on pettus! Puhas selge pettus! Kõige suu-

rem kunstnik on ka kõige suurem petis. Aga te ehk tahate öelda, et iga petis ka kunstnik on? Te olete gümnaasiumi kursuse ära unustanud, palun seda korrata. Sää! seisab: kõik tagurpidi teoremad pole õiged. Seda tagusite omale juba neljandas klassis pähe ja kordasite iga nädal üks kord uuesti...

Kui Robert nõnda iseeneses arutas, koputati ukse pääle. Pikselöögina käis see tal rinnast läbi.

„Tema!“ sõnas, ei, hüüdis ta iseeneses. Wärisewal sammul läks awas ta ukse, ja sisse astus pesunaine: ta tuli pesuraha järele.

„Wabandage, aga mul ei ole ikka weel raha, pole tundide eest kätte saanud, wiiwitawad teised maksmisega...“ rääkis noormees petetult ja piinlikult. Kõige suuremat südamewalu tegi talle see, et ta sellele haiglasele eidele, kellel kolm last toita oliwad, waletama pidi: Robertil polnud ju enam mingisugusid tundisid ega ka nende eest raha saada. Tunniwõtjad oli ta ära saatnud, ennast ajapuudusega wabandades.

„Kas noreherral siis sugugi ei ole?“ küsis pesunaine kartlikul toonil. „Näeh, poiss haige, käisin doktor Kalamaa juures — Jumal õnnistagu teda, — ei wõtnud teine

kopikatki rohusedeli eest. Aga rohu eest tahetakse raha, ütles teine, et aptegist muidu ei anta.“

Jällegi Kalamaa! Ja ta aitas seda eite, kes temale Jumala õnnistust palub, aga tema, Robert, ei maksa talle oma pesu-rahagi ära. Ta teeb ainult nukra näo ja waatab wabandawal pilgul pesunaisele silma, kust talle wastu näib helkiwat: „Nooreherra wilistab selle pääle.“

„Kui palju rohud maksawad?“ küsis Robert.

„Ei tea, aga doktori herra arwas, et nii umbes wiis-, kuuskümmend kopikat.“

„Nii palju mul ei ole,“ rääkis Robert. Ta otsis kõik omad taskud läbi, korjas kõik kopikad kokku, waatas kord rahakottigi, kuid see oli täiesti tühi. Ka pesunaist käs-kis ta oma rahakotti waadata, et selle tühjust tõendada. Üleüldse korjas ta omadest tasku-test kakskümmend kolm kopikat kokku.

„Rohkem ei ole hinge taga, pöörake wõi mu jalad taewa poole,“ ütles ta siis ja tah-tis juurde lisada: „Aga oodake wiis, kuus aastat, siis kirjutan ma Teile ise rohusedeli ja annan Teile ka raha, millega Te aptegist rohtu wõite osta. Ainult wiis, kuus aastat, siis olen ka mina doktor...“ Aga ta sai

õigel ajal aru, kui väga kohatud need sõnad praegu oleksivad, sellepärast rääkis ta raha laua pääle pannes ja teda weel kord üle lugedes:

„Ainult kakskümmend kolm kopikat! Aga mul ei ole tõepoolest rohkem. Inimesed on waesed, aga lapsi tahawad õpetada, mis ma peaksin nendega tegema? Pean ma neile pristawiga kaela minema? Kui Teie poeg, näituseks, minu juures tunnis käiks, ma ei tuleks ju ometi kohtuga Teile kaela, kui Teil teatud silmapilgul tunniraha ära pole anda. Ma ootaks, kannataks, kuni Te raha saate, siis maksate isegi, sest ma usun inimeste aususe sisse... Aga wõtke ometi needki kakskümmend kolm kopikat, ehk saate kusagilt juurde.“

„Nooreherra jääb ise siis suutuks ilma,“ wastas pesunaine.

„Küllap mina juba kuidagi läbi ajan, wõtke aga, warsti annan ma kõik ära.“

Ja eit korjas need kopikad laua päält peosse. Kui Robert talle aga jumalaga jättes silma waatas, siis helkis säält umbusk wastu: pesunaine ei suutnud kuidagi tõeks pidada, et noorelmehel rohkem raha pole. Oleks ta mõni poepoiss, noh siis, aga ta on ju üliõpilane. Umbusk aga torkas kui rooste-

tanud oda nooremehe rinda. Mis ta küll oleks andnud, kui ta küüraka eide silmist umbusalduse oleks wõinud ära pühkida!

Sel silmapilgul pööras pesunaine ukse päält tagasi ja rääkis:

„Nooreherra ütles, et ta waeste inimeste lastele tundisid annab, kas Te ei wõiks ka minu poissi natuke õpetada, kui ta terweks saab, tal on nii hää arusaamine, terased silmad, tahaks nii kangesti õppida.“

Uus waluhuog käis nooremehe rinnast läbi. Tähendab — pesunaine kardab, et tema, Robert, pesuraha üleüldse ära maksta ei taha, ja nüüd loodab ta poega lasta tundidega wõla tasa teenida. Poeg on muidugi nüripää, ei saa millestki aru, näitab sõrmega tähe pääle ja piilub ise läbi akna wälja. Ja tema, üliõpilane, peab oma kallist aega selle poisi juures waewa nähes raiskama. Teised on ta kõik ära saatnud, nüüd peab ta selle omale ristiks kaela wõtma. Ja ta tahtis pesunaisele näkku karjuda:

„Wale, kõik on wale! Ma ei anna kellegile tundisid, ei tahagi anda, ei mõistagi anda, sest ma pole midagi õppinud ja ei mõista ka midagi! Mul on walus, et see nõnda on, siiski pean ma seda Teile, armas pesunaine, ütlema. Nüüd wõite mind uskuda,

nüüd ei waleta ma. Wõi ei usu Teie ka seda? Aga ma andsin ju omad wiimased kopikad Te kätte ja omade silmadega nägite, et mul kulunud rahakotis enam krossigi ei olnud. Ehk kui ma Teie wastu otsekohene tahan olla, siis teadke: mu rahakott ei peagi raha, ta on ammu juba õmblustest lahti läinud. Ühes sahtlis seisab ainult pisi-tillukene pilt ja wäike walge nõõp ning muud midagi. Aga Te ehk tahaksite teada, mis nõõp see on? Ma wõin ainult ühte ütelda: ta ei hiilga mitte. Teie ei usu? Olen ma siis tõepoolest nuuskur, nagu Hedwig doktor Kalamaale mere ääres kiwi otsas istudes seletab? Aga siis oleks mul ju raha, ja rahakott oleks uus, suur ning kui Te tema sahtlitest pilta leiaksite, siis oleks neil piltidel hoopis teine otstarb kui minu pisitillukesel.“

Nõnda mõtles noormees, kui ta pesunaisele wastas:

„Oh ja! Miks mitte! Saatke aga poiss siia, väga häameelega.“

„Kui hää nooreherra on! Suur tänu, aitäh! Nüüd pole talle rohtu tarwiski, rohusedel wõib teiseks korraks jääda, ta saab juba sellest rõõmust terweks, et ta Teie

juurde õppima wõib tulla. Kuidas ta küll röö-
mustama saab! Tänan wäga, tänan wäga!“

Pesunaine läks. Noormees langes jõue-
tult sohwa pääle, mille krägisewad wedrud
hoiatades näisiwad ütlewat:

„Ettewaatlikumalt, noormees! Mitte nii
kõwasti, sa oled ju üliõpilane.“

Kaua aega istus Robert imelikus mee-
olus. Kõiksugused mõtted tekkisiwad talle
pähe. Ta ärkas nagu unest, kui esimesed
wihmatibad wastu aknaruutusid langesiwad.
Aknast wälja waadates nägi ta, et kõuemasin
pilweid wastu tuult üle mere otse edasi
ajab. Robert pani wana palitu selga ja
läks wälja.

Mere äärde jõudes kadus tuul ära ja
wihm muutus peenemaks. Meri pakkus
imelist pilti. Näis, nagu oleks ta mõni
mänguriist, millele tuhanded keeled pääle
on tõmmatud, ja wihmatibad on wäikesed
wasarad, milledega keegi neid tuhandeid
keeli puudutab. Nõnda sünnib imelik silin
ja sulin, mis iseäralise kokkukõla sünnitab.
Kõlab muusika, mis kontrapunkti ei tunne,
aga mis siiski ilus, wõimas ja wõitew on.

Kui aga noormees merekaldale seisatama
jäi, siis oli tal korruga tundmus, et terwe
ilm, terwe ruum, mis mere ja pilwe wahel

haigutab, määratu mänguriista sisemus, kahe laua wahe on: meri on põhi ja pilw on kaas, langewad wihmatibad on aga keeled ja kellegi tundmata tuhandesõrmelised käed kisuwad wahetpidamata neid keeli katki; rebenedes karjatawad nad imelikul häälel. Neid keeli on küll otsata palju, aga ometi peawad nad ükskord kõik katki saama, ja siis jääb suur mänguriist tummaks. Mis saab siis? Kas lööb suur meister ka mänguriista puruks — esiteks kaane ja siis põhja? Wõi tõmmatakse talle uued, weel kõlawamad keeled pääle? . .

Wihmatibade sulina saatel sammus noormees mööda merekallast edasi. Korraga hakkas ta, wihmatibade häält järel tehes, oma ette tasakesti laulma:

„Musurullike,

Hingekullike,

Rinnas on waluwullike.“

Kaua kordas ta neid sõnu, mis talle ootamatalt suhu oliwad tulnud. Wiimaks naeratas ta. Ja siis tõusis tal tundmus, nagu oleks ta tsirkuse arenal ja mängiks kuulawale rahwale pudelite pääl midagi ette. Kui ta oma ettekande lõpetab, tõuseb tal järsku tahtmine järele katsuda, kas pudelites wesi wõi midagi muud on ja ta leiab säält

wiina, mida rüübates ta ka doktor Kalamaad ja neiu Sterni rahwa hulgas tähele paneb. Tema hakkab uuesti mängima, ja see pudel, kust ta lonksu wiina ära rüüpas, annab imeliku wõõriti hääle, kuid ta passib siiski nii hästi terwesse loosse. Hedwig ei kuula nüüd muud, kui ainult seda wõõriti häält, mis imelikult rõõmsa kõla seast wälja heliseb. Ja Robert hakkab ikka sagedamini seda pudelit lööma, selle pääle waatamata, kas mäng seda nõuab wõi mitte, kuni ta wiimaks ainuüksi seda pudelit taob, esiteks ühe, siis kahe käega. Rahwas on waimustatud, terve tsirkus müriseb naerust; ka doktor Kalamaa naerab, kuna tal palgesid mööda pisarad jooksewad. Tema, Robert, peksab aga ikka kõwemini, kuni pudel wiimaks katki läheb. Nüüd teeb ta rahwa poole aupakliku kumarduse, uuesti mürisew kiitus, kuid Hedwig põgeneb tsirkusest wälja ja doktor Kalamaa ruttab talle järele.

Wihm jäi wähemaks, pilw läks üle ja päike hakkas paistma. Meri oli waikne ja suur ning hiilgas toredusest. Robert tundis omal külma weejuga ettewaatlikult mööda selga allapoole roniwat: wihm oli ta läbi märjaks teinud. Koju minnes tuliwad Robertile Hedwig ja Kalamaa käe alt kinni hoides

wastu: nad läksiwad pääle wihma mere äärde jalutama. Roberti mütsikergituse pääle wastas Kalamaa väga lahke terwitusega, aga ta tegi seda nii, nagu tahaks ta öelda:

„Ma wõin seda, ma olen doktor Kalamaa.“

* * *

Koju jõudes pani Robert omale kõige päält kuiwad riided selga, siis hakkas ta lehte lugema, mida ta wäljast kaasa toonud. Aga lugemise unustas ta silmapilk, niipea kui ta esimese lehekülje päält silmapaistwat kuulutust luges, milles midagi muud ei seisnud kui ainult kaks nime. Ja jah, ainult kaks nime: Dr. Joósep Kalamaa ja Hedwig Stern. Noormees pani lehe laua pääle ja waatas aknast wälja, siis wõttis ta lehe uuesti kätte ja luges jällegi neid kahte nime. Nad seisiwad täiesti muutmatalt endisel paigal.

„See oli ammugi teada; imelik, et see warem ei sündinud,“ sõnas noormees iseeneses. Siis istus ta akna alla ja waatas alla mere pääle. Metsatuka tagant ajas end määratu pilwemürakas kaljurünkana ülesse ja jäi mõttes õhtut oodates seisma. Korraga tõusis Robert püsti, mõtles weel natukene ja läks siis wälja. Siin istus ta esimese woorimehé pääle ja käskis sõita. Kui woo-

rimees wiimaks kusagil peatas ja Robert käe taskusse pistis, et raha wõtta, siis tuli tal meelde, et tal kopikatki taskus pole.

„Sõitke tagasi,“ ütles ta woorimehele.

Ja woorimees sõitis. Aga ka järgmisel peatusel polnud Robertil weel raha, ja ta kordas endist ütelist:

„Sõitke tagasi.“

Jällegi wurasiwad wankrirattad, kuni Alter wastu juhtus tulema, kelle käest Robert raha küsis.

„Lunasta mind woorimehe küüsis!“ hüüdis ta nii waljusti, et ka woorimees ise seda kuulis.

Alter andis kolmerublalise paberi. Pärast küsis ta:

„Oled sa uudist kuulnud?“

„Missugust?“

„Hedwig Stern ja doktor Kalamaa on kihlatud.“

„Seda räägiti ju linnas ammugi, isegi minu pesunaisele oli see waremalt teada,“ seletas Robert.

Kui ta üksi jäi, tuli talle kõõrdsilm Kata, wõi lihtsalt „kõõrdsilm“ wastu. Tunnete teda? Ei? Teda tunnewad ju kõik. Ta on paksu tõntsaka kehaga, niisamasuguse näoga ja lühikese ninaga, mis aga sugugi

inetu pole ja mida waadates isegi Kata nägu ja keha palju ilusamad näiwad olewat kui nad tõepoolest on. Katal on halb kuulsus, ja tema kõõrdiwahtiwad silmad näiwad selle järele luurawat, mis inimesed teda nähes teewad. Ta astub pikkamisi, rahulikult ja ei püüa sugugi warjata, et ta teist jalga lonkab. Kõik teawad, et Kata õmbleja on, aga kõik teawad ka seda, et Kata kunagi ei õmble ja et ta wanal käsimasinal, mis nurgas laua pääl seisab, nõelagi sees pole. Ka niidirullid puuduwad. Siiski elab Kata wäga ilusasti ja käib nagu teiste kiuste oma lombaka jalaga kõndimas.

Robertile tuli teda nähes imelik mõte pähe: ta küsis temalt teed kusagile kahtlasesse paika.

„Selles asjas wõite woorimehe poole pöörata,“ wastas Kata.

„Wabandage, aga mis asjas ma siis Teie poole wõin pöörata?“ küsis Robert aupaklikult.

Kata naeris.

„Tohin ma enesele seda au lubada, Teid saata?“ küsis noormees, ja kui neiu midagi ei wastanud, lisas Robert juurde: „Minu nimi on — aidu aga waidu, üsna muidu, mis see Jumal mind on loonud.“

Juba sammusiwad nad uulitsat mööda edasi.

„Olete Teie kunagi kuulnud, et mustlase hobune laadale minnes lonkab?“ küsis noormees neiult. See ei teadnud, mis wastata, ja waatas küsiwalt nooremehele silma.

„Mina mitte,“ wastas Robert ise oma küsimise pääle, „sest kui mustlase hobune ühte jalga lonkab, siis lüüakse ka terwete jalgade sisse naelad, ning kronu kõnnib kui jumalanna.“

Neiu wahtis ikka weel umbusaldusega nooremehe pääle, nagu kahtleks ta tema terve mõistuse juures.

„Waadake, austatud preili, sellest wõiksite Teie õppida,“ seletas Robert.

Neiu hakkas jällegi naerma.

„Aga siis peaksin ma ju mustlane ja hobune kokku olema,“ wastas ta. „Ühest koormast saab mulle küll, nii lonkan ma parem edasi.“

See wastus meeldis nooremehele, ja ta arwas aimata wõiwat, miks Kata nii kuulus on. Kui ta nüüd tema pääle waatas, siis näis, nagu ei lonkaks ta enam, waid wigurdab muidu, et kõik teda tähele paneksiwad.

„Kas Te ei tahaks mere äärde jalutama minna?“ küsis noormees.

„Jalutama?“ imestas neiu. Waewalt suutis ta omi kõrwu uskuda. Heitis noormees nalja wõi pilkas ta? Nii noor, aga juba püüab ta teda, Katat, nõkkida. Ta katsub muidugi, mis Kata teeb, ja pistab siis esimese uulitsanurga pääl putku. O, Kata tunneb niisugusid werisulis poisikesi. Temaga julgewad nad endid ainult siis teiste seas näidata, kui nad nii purjus on, et Kata neid käies toetama peab. Ja jah, siis julgewad nad seda küll ja tema, Kata, waatab luurawatele pilkudele julgelt ja uhkelt wastu. Ta tahaks hirmunult kõrwale põgenewatele preilidele ja prouadele täiest kõrist järele karjuda:

„Näe, ma wõin seda. Ma wõin seda sellepärast, et ma julgen. Kõigepäält tulewad nad minu juurde, ja siis alles wõtate Teie neid wastu.“

„Jalutama jah,“ wastas Robert Katale. „Wõi pole Teil aega?“

„Aega!“ naeris Kata: „Aga tunnete Teie mind?“

„Kata, Kata, Tata, lata. . .“ hakkas noormees wastuseks tuntud laulu laulma. Neiu purtskas naerma.

„Ja siiski mere äärde jalutama?“

„Kata, Kata, kallis Kata!“

Kõik mul läheb tata lata,“ laulis noormees neiule jällegi. Selle silmis walgatas midagi, nagu oleks talle mõni tähtis asi meelde tulnud wõi nagu oleks ta korraga mõnest raskest ülesandest jagu saanud.

„Lähme,“ wastas neiu, ja nad läksiwad. Mere ääres oli õige palju rahwast ja kõikide silmad pööraiwad tahtmatalt nooremehe ning Kata poole. Eemalt tuliwad Kalamaa ja Hedwig neile wastu. Robert pidas wiimast hoolega silmas. Ta teretas neid täna juba teist korda. Kui Hedwig Katat tähele pani, kellega Robert naljatades juttu westis, wõttis ta kärmesti Kalamaa käe alt kinni ja surus ennast tema ligi. Seda pani Robert wäga hästi tähele ja rinnas tundis ta ime likku tuksatust.

„Tunnete Teie seda herrat?“ küsis Kata.

„Tunnen, aga tutaw ei ole.“

„Mina olen aga tutaw, kuid siiski ei tunne,“ naeris Kata. Ka Robert hakkas naerma.

Sellest päewast saadik käisiwad Kata ja Robert sagedasti üheskoos jalutamas. Naisterahwad, kes Robertit tundsiwad, hoidsiwad hirmul nende eest kõrwale; mehed naeratawiwad muhedalt ja tegiwad tähendusi, mida naisterahwaste kõrwad kuulda ei tohtinud.

Imestati ja siunati Katat, kes noored inimesed hukatusetele meelitas, ja kahetseti ning halatseti Robertit, kes ennast niisugusest wõrku laseb wedada. Isegi Alteri taolistele meestele tuli asi naljakas, õudne ja häbitaw ette.

„Kui sa seda wahel harwa ja purjus pääga teeksid,“ rääkis ta kord, „siis saaksin ma sellest weel aru, aga nõnda — kurat teab, mis sulle sisse on läinud. Tahaks sinuga mõnikord rääkida, aga wõta näpust — Kata on sinu juures.“

„Ega Kata sind ei karda,“ wastas Robert. „Wõib olla ehk olete tuttawadki.“

Alter waatas küsiwalt Roberti pääle. Tõepoolest — selle mehe pääs ei pidanud kõik korras olema. Ta lõi käega, asi ei puutunud ju temasse. Päälegi, Robert oli filosof, ta oli wististi mõne uue süsteemi üles leidnud.

Kui Robert ja Kata jälle kord mere äärde läksiwad, istusiwad Hedwig ja Kalamaa endi kiwi otsas.

„Kas meie ka ei istu?“ küsis Robert Katalt, ja kui see nõus oli, pööras noormees otseteed oma armsa kiwi poole. Imelik wärin täitis ta rinda. Sääli kippus midagi rebenema, purunema. Hedwig aga tõusis ülesse ja läks kiirel sammul minema, waewalt suutis

Kalamaa talle järele. Robert tegi, nagu ei paneks ta seda sugugi tähele. Sää! juures tõusis tal aga tahtmine Kata vastu täna iseäranis hää olla, temaga palju lobiseda ja naljatada. Merelained tuletasiwad seda päewa meelde, kus noormees Hedwigi jalgu oli kuitwatanud, ainult aeg oli hilisem, kuna täna päike merepinda alles sätentades hiilgama pani. Merelõhnaga rätik oli Robertil taskus. Ja kui ta nägi, et Hedwig ja Kalamaa mere-rannal jalutades neile lähenewad, wõttis ta rätiku taskust wälja ja andis ta Katale nuusutada. Uuesti täitis iseäralik wärin nooremehe rinda.

„Kas ta näeb? Kas ta tähele paneb?“ küsis ta ärewil iseeneselt ja lisis juurde: „Ta peab seda nägema, ta peab, peab, peab...“

„Nuusutage,“ ütles Robert rätikut Kata kätte andes.

„Mitte midagi ei tunne ma,“ ütles Kata rätikut nina juurde tõstes.

„Kuidas? Mitte midagi? Anna ta siia,“ ja Robert nuusutas ise rätikut.

„Tõepoolest, mitte midagi,“ ütles ta siis kohmetult, ja ta nägu pidi wäga naljakas wõi rumal olema, sest Kata purtskas heledalt naerma.

„Kuidas wõib see olla,“ sõnas noormees mõttes: „Ma hoidsin teda ju paberi sees.“

Ja korraga oli tal tundmus, nagu peaks ta kiwi pääle püsti kargama ja kõigest kõrist hüüdma:

„Kõik on lõpetatud! Rätik ei lõhna enam! Aga ma hoidsin teda paberi sees ja kandsin wahetpidamata taskus! Öösel seisis ta mul pää all!“

Tema häält ja sõnu huikaks mererand korrates edasi ja kaugetel saartel sinawatest metsadest kõlaksiwad nad uuesti wastu. Hedwig jookseks ühes Kalamaaga kiwi juurde ja küsiks kokkunult:

„On see tõesti wõimalik?“

Ja kui ta ise rätikut oleks nuusutanud, annaks ta tema Kalamaa kätte, öeldes:

„Nuusuta ka sina, aga tõepoolest, rätikul pole mingisugust lõhna.“

Ja nüüd tulewad ka teised jalutajad mererannalt kokku ning kõik nuusutawad tema taskurätikut, mis pääle nad pääd raputades asjatundliku näoga tähendawad:

„Mitte midagi.“

Tema, Robert, aga seisab kiwi otsas ja naerab juba, tema wõib kõige üle naerda, ka doktor Kalamaa ja iseenese üle. Siis

tuleb talle aga korraga midagi meelde, ja ta küsib iseeneselt:

„Kas sa ka pesunaise üle naerad?“

Ja nüüd istub ta kiwi otsa maha ning hakkab kibedalt nutma, kuna pisarad sulinal wette langewad. Selle pääle hakkawad ümberseisjad naerma, aga Hedwig on tõsine ja annab rätiku tagasi, teda tasku panna käskides. Kalamaa, kes juures seisab, ütleb pühaliku häälega: „Nõnda on elu,“ ja Kata silkitab tema, Roberti, juuksid. . .“

„Ole wagane, ära sega mind,“ ütles Robert järsku Katalale: „Ma luuletan,“ lisas ta naeratades juurde.

Noormees wõttis taskuraamatu wälja ja hakkas sinna sisse midagi kirjutama, kuna neiu wait olles tema tegewust päält waatas. Noormees kirjutas ja kiskus maha ning kirjutas uuesti; lõpuks kirjutas ta kõik puhta lehe pääle ümber, mis ta raamatust wälja käristas ning neiu kätte ulatas, öeldes:

„See on Teile.“

Neiu wõttis paberilehe ja hakkas lugema, kuna noormees, pääd kahe käe wahele surudes, merele waatas. Neiu luges:

„Su nina nii imelik nüsi,
Kuid iial ma sinult ei küsi,
Mispärast su nina nii nüsi.“

Ja silmad sul mustad kui süsi. . .
Miks polnud neil minu juures püsi,
Ka seda ma sinult ei küsi.

Kuid siiski su nina nii nüsi
Ja silmad mustad kui süsi
Ei iialgi anna mul püsi.“

Neiu luges ja naeris, naeris ja luges, luges salmid mitmel korral läbi ning ikka hakkas ta uuesti otsast pääle. Noormees aga wahtis merele ja surus pää weel sügawamale käte wahele, nagu tahaks ta kõrwu kinni hoida, et neiu lugemist ja naeru mitte kuulda. Wiimaks peitis neiu paberilehe kokkupandult oma rinna pääle riiete alla, wöttis nooremehe käed pää ümbert ära ja waatas talle silma: sääl oli wärisew helk.

Kui nad natukene aega üksteisele silma oliwad waadanud, tõusiwad nad nagu kokkurääkinult kiwi päält korraga ülesse ja läksiwad. Randa mööda edasi sammudes wöttis noormees neiul käe alt kinni, mida see wastupanematalt sündida laskis, ainult pika pilguga mõötis ta nooremehe nägu ja silmis helkis tal emalik õrnus.

Robert tundis eneses täna imelikku wäsimust; waewalt wiitsis ta jalga jala ette tõsta.

„Kui Te mind lähematel päewadel ei näe,
siis olge hääd, tulge mind vaatama,“ ütles
ta lahkudes.

Kata ei wastanud midagi.

6.

Kui wähe uut, huwitawat ja ilusat see oli pakkunud! Ja ometi oli Hedwig niipalju lootnud. Oodates ja aimates oli tal süda wärisema lõõnud, hingesse palawus tekkinud, aga sündmuse enese juures oli ta peaagu külm ja rahulik.

Siiski — Kalamaa rääkis sel korral wäga ilusasti. Ja põlwili langes ta. Seda polnud Hedwigi ees weel keegi teinud. Ta kurtis elutühjusest, jutustas jumaldamisest, tõsiselt, pühalikult. Hää oli kuulata. Aga naljakas oli natuke. Ka Robert ütles ükskord midagi sellesarnast, aga teiste sõnadega, teise tooniga. Ta ei olnud nii pühalik, nii suur. Selle eest käib ta aga nüüd Kataga. Imelik! Nüüd käib ta Kataga. Kas ka Kalamaa temaga wõiks käia? Ei, ei! Seda ei teeks ta iialgi. Selleks on ta liig uhke. Aga keda ta wõtaks, kui ta mind ei saa? Wõi ei wõtaks ta üleüldse?... Kui ilusasti ta papalt minu kätt palus! Mul oli häbi, ja papa pidi peaaegu nutma hakkama, parajal ajal

sai ta weel minu laitmisega pärale. Ja siis ta kurwastus: peab omast tütrest, omast ainukesest lahkuma. . . Waremalt poleks ma kunagi uskunud, et papa nõnda waletada mõistab. Ma hakkasin juba kartma, et doktor Kalamaa aru saab, aga kõik läks hästi. Ainult tädi! Kui ometi tema ka midagi ilusat oleks ütelnud! Aga ei, ta nuttis ainult. Oli ehk ka see wale? Ja siis suudles mind Kalamaa papa ja tädi ees. Ma punastasin ära. Aga tädi wististi ei näinud seda, sest ta pühkis silmi ja selg oli meie poole. Huwitaw oli, mul kippus naer pääle. . .

Ja Hedwig mõtles sagedasti möödaläinud silmapilkude üle järele.

„Oled sa nüüd õnnelik?“ küsis Anna temalt mõni päew pärast kihlusid.

„Jah, ma olen rõõmus,“ wastas neiu.

„Tema on sinu wastu hää?“

„Ta on väga lõbus.“

Doktor Kalamaa oli ka tõesti väga lõbus. Ta mõtles kõiksugusid ootamatusi wälja, et Hedwig igawust ei tunneks. Nad saiwad igapäew kokku, aga ikka ise tunnil, nagu ootamata. Ja iialgi ei ilmunud Kalamaa tühjade käte ega taskutega, alati oli tal midagi kaasas. Siis weel need ilusad wäljasõidud! Küll purjepaadiga, küll aurulaewaga, küll

woorimehega! Wahel sündis see ka suuremas seltskonnas. Siis oliwad nemad, Hedwig ja Kalamaa, ilma keskpaik. See oli nii hää. Nemad ütlesiwad „saagu“, ja kõik sai. Ja kui peenetundeline Kalamaa tema wastu mõistis olla! Aga ka halb oli ta mõnikord, jättis Hedwigi üksi, ei teinud temast wäljagi. Kui aga Hedwig sellepärast nukraks sai, ütles Kalamaa:

„Seda teen ma ju kõik sinu enese pärast, ma tahan, et sa talutamata astuma õpiksid.“

Õige! Kuidas tema, Hedwig, ise sellest aru ei saanud. Päälegi oli ta waremalt omal jalgel seismisest unistanud. Kus kohal? Sää! wäikses kambris ja mere ääres kiwi otsas. Nüüd aga trambib Robert mudaste jalgadega tema pääl ja pillub tema pihta märki. Pärast istus ta sää! Kataga. Aga ilusasti oskab ta „lupsu“ wisata, ka doktor Kalamaa pani seda tähele.

* * *

Aga kui pagana wäike see linn elamiseks oli! Warsti sai kõik nähtud. Pesa, mis pesa, nagu doktor Kalamaa öelda armastas. Aga mis wõis temagi sinna parata. Ta teadis ju küll palju, aga seda mitte, kuidas linna suuremaks, ei, huwitawamaks teha.

Kuid mehed peaksiwad ka seda oskama. Siis wõiks isegi niisuguses toakeses elada, nagu Robertil on. Ja jah, pandagu wõi lähkrisse ja löödagu prunt pääle, aga huwitaw olgu.

Ja Hedwig unistas sellest, millal pulmad mööda saawad, sest siis pidiwad nad Soome, Rootsi ja kes teab kuhu weel minema. Seni aga muutus elu tõsisemaks, tulewa põlwe ettevalmistamiseks: Kalamaa püüdis pruudile omi prillisid pähe suruda. Aga see oli raske, wäga raske. Kui ta jälle kord Kant'i surematust ja Nietzsche hullumeelsust meelde oli tuletanud, imestas ta lõpuks Roberti üle, kes Kataga korralikkude inimeste seas jalutawat.

„Mis siis, kui see neile meeldib,“ wastas Hedwig hooletult.

„Meeldib. . . Wõime me siis kõik teha, mis meile meeldib? Elame meie üksi ilmas?“

„Teised tehku, mis neile meeldib.“

„Aga niisugusel korral kaoks ju ausus ja alatus. Kui Kata sugused täieõiguslistena ausate naisterahwaste hulgas wabalt korralikkude noortemeestega liikuda wõiksid, siis tuleks ju wälja, nagu oleks ükskõik, kuidas elada. Niisugused naisterahwad oleksid siis nendega ühesarnased, kellede kohta wanad roomlased, need roomlased,

kes tuhande-aastase raudse riigi ehitasiwad, aukartuses ütlesiwad: istub kodus ja ketrab.“

„Aga mis sest, kui see neile mõlemitele lõbu teeb, neile hää on,“ wastas neiu endist wiisi, nagu tahaks ta jalga wastu maad lüües juurde lisada:

„Näe, ma wõin seda.“

„Aga Te peate ometi tõeks tunnistama — Kalamaa ütles Hedwigile ikka „Teie“, kui ta temaga tõsiste, kainete asjade üle rääkis, — et inimesed kõiki omi tarwidusi terve ühiskonna silma all awalikult täita ei wõi ja et selles asjas tingimata teatud määrused, reeglid üles seatakse. . .“

„Seatagu, kui see lõbu sünnitab,“ sähwawas Hedwig wahela. Tema toon ja sõnad „kui see lõbu sünnitab“ hakkasiwad Kalamaad äritama.

„Mitte sellepärast, et see lõbu sünnitab, waid et selle järele tungiw tarwidus on, kui meie metslaste kilda tagasi langeda ei taha,“ ütles ta kõrgendatud ja tungiwamal toonil neiuale wastu. „Kui kõik nooredmehed, kes omale sinise mütsi pähe on saanud, omade emade ja õdede silma all awalikult niisuguste seltsis aega hakkasiwad wiitma. . .“

„Aga kui see neile lõbu teeb?“ sähwawas Hedwig jällegi wahela.

„Lõbu, lõbu, ikka lõbu! Oleme meie siis ainult lõbu tarwis ilmas? Meil on ju ka igalühel omad kohused...“

„Muidugi on, kui see meile lõbu teeb,“ ütles Hedwig.

„Lubage, et ma oma mõtte wälja ütlen,“ hakkas Kalamaa madalamal, kuid tehtud rahulikult toonil. Hedwig tundis salajat rõõmu. Kalamaa polnudki ju nii hirmus, kui aga temale julgesti wastu astuda.

„Nojah, millest tahtsin ma rääkida,“ hakkas Kalamaa. „Noortestmeestest, kes awalikult niisuguste seltsis liiguwad... Jah, ma saan ju aru, et meie, mehed, kellel meil nii palju seda tüsedat jõudu on ja kes me juba loodusest karedaks, wõib isegi öelda tooreks — ja jah, tooreks, ma ei häbene seda öelda, olgugi et ma ise mees olen — oleme määratud, mõnikord sammusid astume, tegusid teeme, mida waewalt wabandada wõib, aga ma ütlen ka: ainuke abinõu meie iseloomu konarluste mahaõõrumiseks on nais-terahwas, puhas, süüta naisterahwas, nagu teda mina ja kõikide aegade kulturirahwad omale ette on kujutanud, teda suremata kunstitöodes ülendanud, tema poole palwetanud. Ainult niisugune naine wõib mehest alles täielise mehe teha. Aga ütelge, mis

peab meie noortest wendadest saama, kelle õlgadele meie terve oma tulewikulootuse paneme, kui nad niisuguste naisterahwaste seltsis awalikult oma aega wiidawad, omi paremaid päewi rüwetawad?“

„Aga kui nad seda salajas teeksiwad?“ küsis Hedwig.

„Salajas... Ka siis oleks see laiduwäärt ja iga edusõber peaks kahetsema, et me teistsuguses ühiskondlises korras ei ela, kus need kurwad nähtused weripaiseteks ei muutuks. Aga siis ei saaks need eksitused teistele kahetsemisewäärilisteks ahwatelemis-sammudeks.“

„Aga kui kõik seda salajas teeksiwad?“

„Siis oleks see seda kurwastawam ja me peaksime oma rahwa edu ja kulturi pärast tõsist muret tundma, kuid hääks ei saaks me seda kunagi kiitma. Aga nõnda ei wõi see ju olla, ma tunnen meie rahwast. Tema süda, iwa, tuum on terve. Meis on isaisade wisadust, kangekaelset Eesti jonni, ja see ei lase enesest kõike seda, mis meie luule ja lihale omane, nii kergesti ära kiskuda, wõõraste mõjude alla sattuda... Te rääkisite esiti tahtmisest, lõbust. Teil on õigus. Mispärast peaksime meie elama, kui meie oma tahtmist täita, lõbu maitsta ei saa. Aga

siin on piirid olemas. Ükskord öeldi: suurendame inimeste tarwiduste hulka, see on — rohkendame nende tahtmise mitmekesidust, jagame nende lõbumaitsmist rohkematesse harudesse, kui meil eesmärgiks on kulturi edendada, sest abinõudest pole inimesel iialgi puudu tulnud, kui ta midagi kätte tahtis saada, ainult tahtmist on vaja. Aga kas wõime meie igasuguste tahtmist, igasuguste lõbumaitsete tarwidust hääks kiita? Kas ei ukutaks me sellega inimesesugu tee pääle, mille teine pool otsas barbarismus seisaks? See on see kardinalküsimumus, küsimuste küsimus. Ka inimeste tahtmist ja mitmesuguste kirede äratamisel peab teatud seadusi, reeglisi silmas pidama. Mis ühele lubatud, see on teisele häwitaw kihwt. Sellepärast peab kindlasti teadma, missugusid tahtmist, missugusid ihasid meie üheski seltskonnas, üheski seltskonnakihi wõi klassis elule wõime äratatada, muidu oleks meie kulturitöö häwitusetöö, mida ainult waimustusesse sattuwale, wäljamaa eeskujust kaaskiskunule nooresoole andeks wõib anda...*

Doktor seletas weel kaua. Aga imelik! Hedwigi arwamisi ei suutnud need seletused sugugi muuta, kuigi ta neid kaitsta ei osanud. Seda aimas ka Kalamaa, ja sellepärast

rääkis ta wäsimatalt ning tõi omade seletuste põhjendamiseks igast teadusewallast uusi tõendusi. Ta tegi seda julgesti, peaaegu mõtlemata, sest neiu poolt ei kartnud ta tõenduste ümberlökkamist. Talle oli neiu kangekaelsus ootamata, aga ta trööstis ennast selle noorusega: noorus on paenduw. Sellepärast arwas ka Kalamaa, et ainult noored neiud naisteks kõlbawad. Pagan wõtku neid wanemaid, neil on juba omad waated, maitset, tahtmised. Kõige täielikum naine on aga see, kes oma mehe waadetes täiuse-tippu näeb ja kes ilma ja inimeste üle nende seisukohalt otsustab. Ja kõige täielikum kultuur on see, kus niisugusid naisi wõimalikult palju on. Siin on see salawedru, mis antikkulturi meile weel praegu kättesaamataks teeb.

Hedwig ei näinud selles esimeses kokkupõrkamises midagi iseäralikku. Robertiga oli ta mõnikord peaaegu karwupidi kokku läinud, kui iseseiswuse põhjusemõtete wõi wääramata looduseeaduste päästmine seda nõudis. Koju jõudes jutustas neiu omast sõnawahetusest tädile.

„Ja millega see lõppes?“ küsis Anna.

„Mitte millegagi. Tema rääkis, mina waikisin.“

„Lähetete wiimaks riidu,“ ütles tädi natukese aja pärast.

„Mis siis, kui see meile lõbu teeb.“

Neiu naeris. Tal tõusis tahtmine doktor Kalamaaga oma jõudu katsuda. Ja huwitawaks läks elu.

* * *

*

Hedwig ja Kalamaa seisiwad nagu alalisel sõjajalal: igaüks oma ette teritas tapreid ja ihus odasid ning ootas waenlase kallaletungimist. See aga oli kawal, ta tahtis pikalise piiramisega tüli lõpetada.

Hedwig ei püüdnudki enam oma endist seisukohta — „kui see lõbu teeb“ — kaitsta. Ta tundis enese siis kõige julgema olevat, kui tal mingisugust seisukohta polnud, waid kui ta naerdes seda maha kiskus, mida wastane üles püüdis ehitada. Ta tegi ennast kõigest wabaks, istus kui linawästriki aiatesse, kes tuulelipuna oma saba siia ja sinna pöörab ja tutawat häält tehes ütlewat näib:

„Näe, istun siin, aga kui sa mind siit ära ajad, istun kohe lähema teiba otsa. Wiskad sa aga sinna mulle kiwiga järele, siis wõin ma weel kaugemale wõi ka suutuks ära lennata, pesa mul ju weel pole, kõigewähemalt puuduwad munad ja pojad.“

Neiu rinda tekkis midagi uut, mille järele ta polnud igatsenud. Kui petlik see elu on! Ja kui väikesed on inimesed! Isegi doktor Kalamaa võib väike olla. Aga Hedwig unistab suurest, mis teda alanduses värisema paneks... Nad on siiski pruut ja peigmees ning pärast saab neist mees ja naine. Nad elavad ühes majas, söövad ühe laua taga ja magavad — ühel asemel. Aga neil saab ju kaks woodit olema? Ja muidugi, tingimata kaks. Ning siis hakkab Jumal lapsi andma! Kui palju ta neid annab? Eks siis näe. Aga rikkaid ega tarku ta ei armasta, ta õnnistab ainult rumalaid ja waeseid.

„Küll on elu naljakas,“ ütles Hedwig kord tädile.

„Kuidas naljakas?“ küsis see.

„Mina ja doktor Kalamaa oleme pruut ja peigmees.“

„Kas sa alles nüüd sellest aru saad?“

„Jah, mul on, nagu oleksin ma alles täna sellest aru saanud. Me läksime wai- kides mööda randa, mina hoidsin tema käe alt kinni, tema silmitses inimesi, mina wah- tisin merele. Ja siis oli mul niisugune imelik tundmus, nagu peaksin ma tema käest küsima, kas me ikka tõesti pruut ja peig- mees oleme.“

„Missugused mõtted sul küll pähe tulewad,“ ütles Anna, kuid ta häälest ei kostnud ei hirm ega imestus.

„Ja kui ma temale näkku waatasin, siis oli mul, nagu wastaks tema minu küsimise pääle: ma ei tea, aga inimesed räägiwad.“

Wiimaks jättis doktor Kalamaa Hedwigi waated täiesti rahule: lapsed unustawad ju omad rumalused seda rutemini, mida vähem tähelepanemisewääriliseks wanemad inimesed neid peawad. Nõnda oli ilus ja waikne, nagu septembrikuu pärastlõunal: päike paisab ja lehed langewad, aga linnud ei laula. Ühel niisugusel waiksel päewal küsis Emma Hedwigilt:

„Kas sa läksid sel päewal Roberti juurde, kui sa minult nõu käisid küsimas?“

See oli tormi hakatus.

„Läksid sa?“ küsis Emma tungiwalt.

„Miks see sind korraga huwitab?“ küsis Hedwig wastu.

„See peaks sulle eneselegi selge olema.“

„Ei, ma ei saa sellest midagi aru.“

„Sa unustad, et sinu peigmees minu wend on.“

„Mis sest siis on?“

„Nähtawasti ei tea sa ka sellest midagi, et sinu ja Roberti kohta jutud liiguwad.“

„Meie linnas liiguwad kõikide kohta jutud.“

„Aga kõik jutud pole põhjendatud. Sellepärast tahaksingi ma teada, kas sa sel korral läksid wõi ei.“

„Ma käisin ka pärast seda tema pool.“

„Aga kuidas? see huwitas mind.“

„Ma ei saa ikkagi aru, miks see sind huwitas.“

„Mul pole ju ometi ükskõik, missugune pruut minu wennal on, saad sa nüüd aru.“

„Jah, nüüd on mul kõik selge.“

„Minu wend on linnas üks silmapaistwamatest meestest, tema ja ta perekond wõiwad paigaks saada, kust teised eeskujuteie pääle wõiwad näidata ja teie eeskujuteie pilkawalt muigata? Minul poleks see mitte ükskõik. Ja ma arwan, et ka minu wennale sec ükskõik pole, sellepärast peaks teda ettewalmistama.“

„Aga kas sa mäletad, Emma, mis sa sel korral ütlesid, kui ma sinu juurde tulin?“

„Mis ma ütlesin... Ma ütlesin, mis arwasin, aga kui mina nõnda oleksin teinud, nagu ma ütlesin, siis oleksin ma ka tagajärjed kandnud.“

„Ka mina kannan nad.“

„Aga oled sa mu wennale sellest rääkinud?“

„Ta pole mu käest küsinud.“

„Ma arwan, et sul kohus on kõik öelda, sest kes peaks abielu puhtuse ja perekonna puutumatus eest muretsema, kui meie, naised, seda ei tee.“

See tuli Hedwigile ootamata.

„Ma kuulen sind nagu esimest korda, ütles ta imestades.

„Mina pole selles süüdi.“

„Süüst pole keegi rääkinud.“

„Aga süüd peab üles tunnistama.“

„Seda võivad need teha, kes süüdi tunnevad.“

„See on, sa tahad öelda, nagu peaksin mina teie wahel keelekandjaks hakkama?“

„Sa oled ju tema õde.“

Nõnda lahkusiwad sõbrannad.

7.

Robert istus kodus. Eluta tuimus ja tinane raskus täitsivad ta hinge ja keha. Lamada, igawesti lamada, ilma et oimugi liigutaks, seda oleks ta praegu tahtnud. Ka toidueinet mitte wõtta, ainult aeg-ajalt külma weega kuiwawat keelt ja kurku kasta. Pikkamisi waibuks kõik.

Aga ta wõib üles tõusta, ennast püsti ajada, tal on selleks jõudu küll, ainult kui ta aga tahaks. Aga ta ei taha, sellepärast lamab ta, nagu poleks tal mingisugust jõudu. Lamades paneb ta iseennast, oma ümbrust, teisi inimesi, terwet loodust hoolega tähele. Ta näeb kõik, ta teab kõik. Ta naerab inimeste rumaluse, nende kalkunlise edewuse, mõtteta auahnuse ja põlgamisewäärt wäikluse üle. Aga ta teeb seda iseeneses, lamades, ja pöörab wahel ainult teise külje. Mis läheb see temale korda, et inimesed kahejalgsed loomad on, kes niipalju mõistust omandanud, et nad üksteise seljast kas wõi werisuled ära kitkuwad ja nendega

iseendid ehiwad? Ehtigu, kui see neile lõbu teeb! Ja imestagu, kes tahab, neid warastatud sulga, mis sagedasti tagurpidi wõõra naha sisse on pistetud. Tema ei ei tee seda mitte, tema lamab ainult ja tunneb oma wäärtust. Ta läheb wiimaks niigi kaugele, et oma lamamise üle naljata, naerma hakkab. Ta wõib seda, sest ta julgeb ja ta saab iseenesest niisamati aru, nagu teistestki. Nüüd aga waikib ta, nagu oleks jõuetus nii suur. Kuid kel himu, kuulaku neid, kes kõige rohkem ja kõige kõwemini ammuwad.

Nõnda arutades astub Robert akna alla. Päike on pooles õhtupoolikus ja meri sinab imeliselt. Tema pinnal paisuwad walged purjed parajal tuulel: nad wiiwad kedagi kusagile. Keda? Kuhu? Mistarwis? Mis puutub see temasse, lamajasse. Ülewal sinab taewas, ainustki pilwet pole näha. Kuhu on siis pilwed jäänud? On neid seesama tuul ära ajanud, mis purjesid paisutab? Ja jah, wististi küll, sest purjed on walged, aga pilwed weel walgemad: nad on kerged ja walged, nagu waht tõuswal laineharjal. Seda kõike teab ta. Aga ta teab ka seda, et see pettus on. Walged pilwed wõiwad peagi mustaks muutuda ja

siis annawad nad wihma. Taewas sinab su pää kohal, aga mine katsu teda leida. Ainult tühjus haigutab sulle wastu. Huultele tek kib sulle naeratus, aga silmis seisawad pisarad. Olete seda näinud? Ei? Noh, siis heitke maha ja lamage, tehke, nagu poleks teil jõudu ega hinge. Wõi minge mere äärde ja kirjutage kiwi otsas istudes laulusid, mida te omale hingealtarile tahaksite wiia, aga selle asemel pistate nad Katale peosse ning see loeb ja naerab, naerab ja loeb. Aga kellel on sellega asja? Doktor Kalamaal? Tema ei tunne ju Katat, kuigi ta temaga tuttaw on...

Südaõõ oli mööda, kui Robert mere äärde läks. See oli waikne ja tume. Siin ja säääl liikus wäike wirwendus ja kiwide ümber loksus harw laine, nagu pööraks keegi säääl teist külge, et weel rahulikumalt edasi uinuda. Hämarik oli nukralt unewoodisse läinud, wäsinult igatsust kaasa wõttes. Kaua oli ta ehawalgel merepinnal mänginud, teda ajawiiteks kõiksuguste wärwidega ilustanud ja Koitu oodanud, aga see ei tulnud ega tulnud. Ja kui ta wiimaks rutates läbi ilma libises, kattis ta merd tõmmuka, peaaegu musta looriga, sest asjata otsis ta Hämarikku. Millal näewad nad jälle üks-

teist? Ikka warem läheb Hämarik nukralt õhtul magama, ikka hiljem tõuseb Koit kurwalt hommikul unewoodist. See on kõige ilusam sinfonia suremata armastuse igawesest igatsusest. Aga see sinfonia on alles kirjutamata ja see armastus alles tundmata. Siiski tahaks mere ääres istuja helilooja olla, tahaks Koidust ja Hämarikust kokkukõlade kaudu jutustada. Ta tahaks esimesest armuwärinast pääle hakata, mida mõistusewõrk ei püüa, ja tahaks seda wärinat suureks, wõimsaks hõiskehüüdeks kaswada lasta, mis rökates läbi ilmaruumi lendaks. Kõik seisataks ja kuulataks ning tõttaks maa pääle. Ka Koit ja Hämarik ise peaksiwad seda kuulma. Nõnda tuleksiwad nad taewast maha, istuksiwad inimeste wiisil mere äärde kiwi otsa ja waataksiwad nukral meelel kaugele. Meri ehiks end, jumalaid jälle maa pääl nähes, rõõmul imeliste helkidega ja päike waataks majesteetlikul säral uuesti ilma.

Noormees naeratas kibedalt: ta kirjutas midagi raamatusse. Päike oli juba kõrgel, kui ta koju läks ja magama heitis.

Läbi une kuulis ta kedagi ukse pääle koputawat, aga terwes kehas walitses niisugune poolärkwel uni ja tüdimus, et ta ennast liigutadagi ei wiitsinud. Alles kella

kolme ajal tõusis Robert ülesse. Warsti oli jällegi keegi ukse taga.

„Kes sääl on?“ küsis noormees.

„Kata, ikka Kata, kes muud,“ vastas tuttav hääl.

„Mis Te mul siin teete?“ küsis neiu tuppastudes. „Ma ootan ja ootan, aga ei tule. Igaw hakkas. Olete näost alla jäänud. Tööd teinud?“

„Tööd, ikka tööd,“ vastas Robert. „Tõusin alles praegu magamast, olin öösel väljas.“

„Latataa?“ naeris Kata.

„Mere ääres... kiwi otsas.“

„Luuletasite?“

Neiu naeris jällegi.

„Luuletasin.“

„Jälle minule?“

„Ikka sinule, kõik suured luuletajad laulavad sinule.“

„Kus on?“

„Silmapilk,“ ütles noormees ja kiskus raamatust lehe välja, mida ta neiu kätte andis, kes lugema hakkas:

„Küll väike on mu kambrio,

Weel väiksem tema aknio,

Pää pääl mul madal lagio,

Mis mustaks teinud nõgio.

See eest — nii lai on merio,
Kus undab tore tormio.
Mul mässama lööb werio,
Kui näen sind minu merio.

Mu wäike, wäike kambrio,
Weel wäiksem, wäiksem aknio,
Miks undab tormil merio?
Miks walus waewleb werio?“

Neid salmisid lugedes neiu ei naernud.
Ta wõttis ainult ka teise laulu põuest wälja
ja luges nad mõlemad weel kord läbi.

„Miks ei anna Te neid laulusid sellele,
kellele nad määratud on?“ ütles ta siis.

„Nad on Teile määratud, kõik ilusad
laulud on Teile,“ wastas Robert.

Kata naeris. Ta tahtis midagi öelda,
aga tuppa astus pesunaine.

„Miks Te oma poega tundi ei saada?“
küsis Robert.

Eide punaseks nutetud silmadesse ilmu-
siwad pisarad.

„Ei tema tarwita enam kellegi tundisid,
juba wiisin teisele puusärgi koju,“ ütles
ta, kuna ta huuled kõwerasse kiskusiwad.

„Surnud?“ hüüdis Robert ja ta tundis
rinnas torkawat walu, kuid ka nagu kergi-
tust: tal polnud enam waja tundisid anda.

„Surnud,“ kordas eit põllenurgaga silmi pühkides.

„Kas rohtu ostsite?“

„Näeh, tahtsin ikka osta küll, aga ei saanud sel korral raha, ja pärast mõtlesin, et eks ta saa muidugi terweks, lubasite ju teist õpetama hakata.“

„Te ütlesite talle seda?“

„Ütlesin küll, aga ei midagi, ära suri,“ rääkis naine kurwalt ja pühkis woolawaid pisaraid.

„Ma käisin täna juba kord siin, aga nooreherrat ei olnud kodus, tulin nüüd uuesti,“ sõnas pesunaine natukese aja pärast. Robert tundis rinnas walusat pistet: ta polnud wiitsinud esiteks asemelt wälja tulla, et pesunaist sisse lasta.

„Ja nüüd tahaksite raha?“ küsis ta.

„Jah, oleks palunud küll, kui wõimalik on.“

Noormees pistis käe taskusse, kus rahakott seisis, kuid ta teadis, et see ka praegu tühi on. Ta oli kewadel selle lootusega siia sõitnud, et ta suwe jooksul tundideandmisega midagi teenib, aga kõik oli teisiti läinud.

„Ka täna ei ole mul,“ ütles ta eidele. „Aga ma lähen warsti wälja, katsun kusa-

gilt saada, ühe tunni pärast toon ma Teile raha ära.“

„Ikka veel pole nooreherra tundide eest raha kätte saanud?“ küsis eit. Robertil oli piinlik oma walet edasi korutada ja sellepärast ei wastanud ta midagi.

„Ohtuks toon ma raha tingimata ära,“ ütles ta teist juttu tehes.

„Kui suur see summa on?“ küsis Kata.

„Oli kaks rubla kuuskümmend kaks kopikat, kakskümmend kolm kopikat maksis nooreherra wiimati ära ja muu on kõik alles wõlgu. Seekord nooreherral rohkem ei olnud,“ seletas eit.

„Palju siis jääb veel?“ küsis Kata uuesti ja waatas Roberti pääle, nagu ootaks ta tema käest wastust.

„Eks nooreherra tea, temal rehnungid selged,“ ütles eit. Nooreherra aga seisis piinliku tundmusega pesunaise ja Kata wahel ja ei saanud sõnagi suust. Alles natukese aja pärast ütles ta:

„Kaks rubla kolmkümmend üheksa kopikat on veel maksta.“

„Nojah, eks nii palju ikka ole, kui nooreherra ütleb, eks tema tea,“ rääkis eit, kuna Kata rahakoti taskust wälja wõttis ja säält raha otsis.

„Mis tahate Teie teha?“ küsis Robert.
„Teile raha laenata.“
„Ma pole Teie käest laenu küsinud.“
„Ma annan küsimata.“
„Ma ei võta vastu.“
„Siis võtab pesunaine.“
„Ma ei luba seda.“
„Teie luba pole selleks tarvis.“
„Aga see on minu võlg ja minu korter.“
„Me võime trepi pääle wõi uulitsale minna, kui Te meid siit wälja ajate.“

Need laused oliwad kärmesti ja kord korralt kõrgendatud häälel räägitud. Wiimaks jäi noormees wait ja Kata ulatas raha pesunaise kätte.

„Siin on kaks rubla nelikümmend kopikat. Üks kopik on ülearu, aga las' see jääda minu poolt.“

„Tänan väga, tänan väga, preili,“ rääkis eit, kuna tal pisarad uue hooga jooksmata hakkasiwad. Silmi pühkides ja mahajääjaid õnnistades hakkas ta ukse poole minema.

„Pidage meeles, et selle raha Teile see naisterahwas andis, mitte aga mina,“ ütles Robert äritatud häälel pesunaisele: „Mina olen Teile endist wiisi kaks rubla kolmkümmend üheksa kopikat wõlga.“

„Ja jah, nooreherra, preili ise oma käega andis selle raha minule,“ vastas eit.

„Kui aga see noormees Teile kunagi oma pesuraha ära maksab, siis wõite minu wõla ära tuua,“ ütles Kata eidele ja lisas oma adressi juurde. Eit waatas imestanult nooremehe ja neiu pääle, tänas mõlemit ja läks uksest wälja.

„Ma pole Teid kunagi palunud minu asjadesse segada,“ ütles Robert, kui nad kahekesi oliwad.

„Mistarwis paluda, Kata wõib ka ise tulla, kui asi huwitab.“

„Mul pole Teie raha waja.“

„Pesunaisel oli teda waja.“

„Aga mina ei taha, et ta minu pesu eest Teile käest raha wastu wõtab.“

„Ah nii!“ wenitas Kata ja silmitses noortmeest, kes aknast wälja wahtis. „Ja muidugi, see on ju minu enese teenitud raha. Te teate ju, kuidas ma teenin? Ma sain ta doktor Kalamaa käest.“

Noormees tegi ainult kärsitu liigutuse.

„Teate, miks ma täna siia tulin?“ küsis Kata.

Robert waatas talle küsiwalt silma.

„Ma tahtsin Teile öelda, et Te mind meeles peaksite.“

Neiu naeris. Ja kui noormees midagi ei wastanud, lisis Kata juurde:

„Nüüd teete seda ütlematagi. Te saate alati mäletama, et Te Kataga pesuarwe pärast rielnud olete.“

Neiu naeris jällegi oma õõnsa häälega.

Noormees seisis ikka weel akna all ja tegi, nagu ei paneks ta neiu sõnu tähelegi. Aga walusad oliwad need sõnad, nad torkasiwad, kiskusiwad, käristasiwad.

„On see kõik?“ küsis Robert, kui ta Kata naeru kuulis.

„Kõik,“ wastas see.

„Nii siis oleks lõpetatud?“

„Ja mina wõiksin minna?“

Noormees ei wastanud. Kata lähenes uksele.

„Lähete Teie juba?“ küsis Robert.

„Jah.“

„Ja kätt ei annagi?“

„Ma olen ju Kata.“

„Aga minu laulud...“

„Tahate neid kätte?“ küsis neiu wahele.

„Ei.“

Noormees sirutas käe jumalagajätmiseks.

„Te olete pahane?“ küsis neiu.

„Ei, ainult kurb.“

„Kata ka,“ vastas neiu ja tema hää-
l kõlas õudselt ning kurblik-naljakalt.

„Nii siis — hästi!“

„Weel paremini!“

Kata läks longates uksest wälja ja lük-
kas selle tagasikätt kinni. Noormees lan-
ges toolile ja surus käed silmade ette.

8.

Sest ajast saadik, kus doktor Kalamaa oma kodulinna elama asus, oli nooresooskasvatuse seltsi näitemüük, mis suwel ära peeti ja millest ka doktor Kalamaa seltsi presidendina ja Sternid osa wõtsiwad, kõige tähtsam sündmus. Kõigewähemalt oli wana Stern selles arwamises. Niisugune kõrge ja wägew tundmus polnud weel kunagi tema rinda täitnud, kui siis. Ta polnud waremalt aimanudki, et niisugusid tundmusi olla wõib. Muusik mängib, nii et sul kõrwad uugawad pääs, ja wana Stern ning tema tütar istuwad doktor Kalamaaga, weel ühe doktoriga, kes ainult Saksa keelt räägib, adwokadiga ja õpetajaga ühe laua taga ning kõik wahiwad neid, kõik! Iseäranis on wana Stern kõigil pinnaks silmas, sellest saab ta ise nii selgesti aru. Kui nüüd eit ka weel elaks ja seda näeks! Aga ehk näeb ta siiski. Muidugi näeb ta, kui Jumal tahab... Ja kui doktor Kalamaa pärast laua tagant üles tõusis ja kõnetooli astus, kus ta „Eetikast ja kulturist“

rääkis, ja kui talle kõne lõpul käteplaksutamisega kiitust ning õpetaja poolt käeraputamiseга südamlukku tänu awaldati, siis tundis Stern, et ka tema sellest kõigest osa saab. Ta oleks tahtnud klaasi külge lüüa ja hüüda: „Waadake, mina olen ka siin.“ Selle asemel kõlistab ta aga kella, ja kui kelner ilmub, ütleb ta walju häälega:

„Üks pudel sampanjat! Aga hääd!“ karjub ta kelnerile tagant järele.

Mõni päew pärast seda suurt silmapilku astus doktor Kalamaa äritatud näoga Sternide juurde sisse. Kui ta pruudiga üksi oli, ütles ta:

„Wabandage, et ma Teid ehk tüütama pean. Asi poleks ju nii tähtis, kui meie teistsugustes seltskondlistes oludes elaksime. Päälegi olen mina teatud põhjused omandanud ja nendele püüan ma võimalikult truuks jääda. . .“

„Asi peab tõsine olema, kui nii pikk sissejuhatus tehakse,“ mõtles neiu.

„Linnas liiguvad nimelt mõnesugused jutud,“ rääkis Kalamaa edasi. „Ma olen ju kindlal arwamisel, et neil mingisugust põhja all pole ja et nad kohwitasside taga kadedusewahas oma alguse on saanud. Siiski tahaksin ma, ühe sõnaga, asja puhtaks teha.“

„Mis siis räägitakse?“ küsis neiu, ja ta tundis, et tal sees wärisema hakkab.

„Räägitakse — aga ma palun asja mitte tähtsaks pidada ja ennast igasuguse ärituse eest hoida — räägitakse, et Teie kellegi üliõpilase Robert Muiduga lähemalt tuttaw olete olnud, ja kui ma ei eksi, siis on ta seesama, kellest meil mere ääres kord jutt oli. . .“

„See on tõsi, me olime, nõnda ütelda, koolisõbrad.“

„Lisatakse aga weel muigates juurde, et Teie tutwus õige kaugele-ulataw on olnud.“

Ah, need sõnad ja see hääletoon äritasiwad! Oleks Kalamaa neiult kui omasuguselt, kelle wastu tal usaldust ja lugupidamist on, lihtsalt küsinud, missugune see tutwus oli, siis oleks neiu kõik otsekohe ära rääkinud. Aga nüüd, kus ta selgesti aimata wõis, et Kalamaa ise juba kõik teab wõi kõigewähemalt kõike seda usub, mis ta kuulnud on, ja siiski uskumata näo teeb, enese arwamistele meelega wastu räägib, et nõnda poolsalaja neiule kallale tungida, nagu poleks tal muidu selleks julgust, kuigi ta neiu pääle kõrgelt alla waatab, — nüüd ei mõtelnudki Hedwig otsekohese wastamise

pääle. Ei, ta tahtis näidata, mis ta wõib, mis ta julgeb, kuigi doktor Kalamaa tema ees seisab.

„Mis tähendab kaugele-ulataw?“ küsis neiu.

„Noh, nõnda, üle lubatud piiri.“

„Missugused on need lubatud piirid siis?“

Seda küsimist Kalamaa ei oodanud. Ta ei wastanud kohe.

„Wõi missugusid piirisid Teie silmas peate, kas omasid wõi neid, mis kohwitasside taga weetakse?“ küsis neiu.

„Selles asjas langewad minu ja haritud seltskonna piirid kokku,“ wastas Kalamaa.

„Ja selle haritud seltskonna piirid?“

„Nad nõuawad naisterahwalt puhtust, süütust, ja nüüd küsin ma Teilt Teie peigmehena, on need jutud õiged, nagu oleksite Teie nendest piiridest üle astunud?“

„Miks Te seda waremalt ei küsinud?“

„Ma pidasin seda asjatakse, Teile haawawaks.“

„Nüüd pean ma seda enesele weel rohkem haawawaks, sest nüüd tunnen ma Teid paremini.“

Wiimased sõnad tuliwad Kalamaale ootamata.

„Mis see tähendab?“ küsis ta.

„Teatakse rääkida, et Teie seda Katat tunda, kellest meil mere ääres jutt oli, ja teatakse juurde lisada, et Te minu isa seltsis millalgi „Kindlast Ankrust“ kuhugile olete sõitnud.“

„Kes räägib seda?“

„Needsamad, kelle käest Teie minu kohta teateid saate. Aga nüüd ütelge, on see tõsi või mitte?“

Neiu hääles wärises wiha.

„Teie ei wastanud minu küsimise pääle, nii pole ka minul põhjust Teile wastata,“ ütles Kalamaa rahulikult.

„Noh, siis wastan ma: kõik on tõsi, mis nad räägiwad, kuigi ma ei tea, mis nad räägiwad!“ Neiu karjus need sõnad mehele näkku.

„Siis pean ma tähendama, et ma olen sunnitud Teie papaga rääkima,“ ütles doktor endist wiisi rahulikult.

„Tehke, kuidas soowite. Aga Teie wastus?“

„See on Teile täiesti ükskõik, mis ma wastan, sest Teie ei peaks ometi unustama, et ma mees olen ja et mul juba ülikool seljaga on. Meil on igalühel omad õigused ja kohused, neid on juba loodus ära määranud.“

Doktor tõusis toolilt ülesse.

„Tähendab, Teie jaatate,“ ütles neiu.
„Aga wiimaks on see ju ükskõik. Nii tänapäine ma ka ei ole, et ma Teie wanuses mehes Unschuld vom Lande läheksin otsima, Teie olete ju haritud seltskonna liige.“

„Millal oleks Teie papal aega?“ küsis Kalamaa.

„Ma wõin teda kohe kutsuda, aga mis Te temale ütlete?“

„Ma püüan temale selgeks teha, nii raske ja walus kui see mulle ka on, et terwe see lugu väga küsitawaks teeb, kas ma oma antud sõna pidada suudan wõi mitte. Ma olen ju paljudest eluraskustest läbi käinud ja suudan nii mõndagi kanda, aga ka mina olen ikkagi ainult inimene.“

„Nõnda hakkab ma Teid põlgama,“ ütles neiu ja waatas mehele tungiwalt silma.

See mõjus. Kuidas? Põlgama? See langenud plika hakkab doktor Kalamaad põlgama? Doktori näos tuksatas. Õlgasid kehitades ütles ta:

„See on Teie asi, kahjuks ei wõi mina sellega rehkendada, sest haritud kulturikandew seltskond heidab Teie waatelised enesest välja.“

„Heitku, kui see talle lõbu teeb,“ wastas neiu kiuslikult.

Nad waikisiwad.

Siis lipsas neiu toast wäija, et wana Sterni kutsuda. Äiapapa astus kõige roosilisemas tujus sisse ja raputas wäimeespoja kätt. Aga ta langes külma wastutulemise mõjul peagi longu. Nõnda käiwad haudumisewalus waewlewad kanad sooja päikese käes, kui neid märjaks kastetakse: suled sorakil, pää ripakil ja loksuwad waikselt.

Neiu ootas põksuwa südamega. Päris torm pidi ju alles tulema — isaga. Siiski asus neiu rinda imelik kerge, rõõmulik tundmus. Hõisata, huigata oleks tahtnud ta.

* * *

Kui Hedwig tuppä tagasi kutsuti, wõeti teda ootamata hästi wastu: mehed oliwad ju kokku leppinud, sest wana Sterni rahakott oli sügawam olnud, kui Kalamaa ette teadis aimata.

„Noh, mu tütar,“ naeratas wana Stern: „papa on jällegi hääks teinud, mis sa ära rikkusid. Aga pagan wõtku neid tädisid, kui emad puuduwad! Siiski, sellest teine kord. Nüüd rääkige eneste wahel läbi, minu töö on tehtud. Ja sina, Hedwig, pea meeles, kellega sul tegemist on.“

Isa sõnad langesiwad kui wasaralöögid tütre pähe. Kuidas? Jälle kõik hää? Tema

ikka weel pruut ja Kalamaa peigmees? Wõõras tundmus käis kehast läbi. Ta lan-
ges jõuetult toolile ja kahwatas ära. Rinda
täitis wärin ja näost paistis nagu ootamata
mõte wõi ehmataw rõõm.

„Armas Hedwig,“ hakkas Kalamaa, kui
nad üksi oliwad, „ma olen järele mõtelnud
ja teistsugusele otsusele jõudnud. Ma kahet-
sen oma endist ülesastumist ja palun seda
südamest andeks. Mis läheb see meile korda,
mis teised räägiwad. Kõik on hää, kui me
aga üksteist armastame. . .“

„Armastame,“ kordas neiu iseeneses.

„Ehk mis tähendawad mõnikord põhjus-
mõtted? Elu ei anna ennast põhjusemõtete
järele pöörata. Sellepärast unustame põhjus-
mõtted ja wõtame elu, nagu ta on — lihtsalt,
loomulikult. . .“

„Jah, kui see meile lõbu teeb,“ tahaks
neiu öelda.

„Seltskond nõuab ju teatud korda, aga
inimesed ei pea siiski ikka ja jälle omade
pattude üle ohkama. Sellest peaksime üle
olema, me elame ju looduseeaduste ajajärgul.
Wõi kes on see seltskond? Üksikute kogu,
ja nende üksikute käes seisab otsustada,
missugune see seltskond olema peab. Tõsine
iseloom wõib terve seltskonna kui mitte

pää pääle pöörata, siis ometi talle uusi teesid näidata, teda mõõduandwalt juhtida ja teda kõrgemate idealide poole wiia, kus wabadus ja walgus aset on. Ainult julgust ja tahtmist on waja, ja armastus, tõsine inimlik armastus annab meile seda. . .“

Neiu waikis keeletult ja wahtis laial tar-
dunud pilgul oma ette. Tema hinge täitis
ikka weel see, mis teda esiti kahwatades
toolile oli surunud. Rääkija sõnad kõlasi-
wad ta kõrwas kui tuulehoo kohin metsas
wõi wankri mürin uulitsal, mida sa nii sage-
dasti oled kuulnud, et sa teda enam tähe-
legi ei pane.

„Meie, mehed, oleme ju niisugused,“ rää-
kis Kalamaa edasi, „ma ütlesin ju kord, et
meid sagedasti lihtsalt tooredeks wõib nime-
tada. Sellepärast otsimegi meie naiste juurest
pehmust, armsust, südamlikkust, omas õrnu-
ses ja süütuses ülendawat ja elustawat hinge.“

Aga ikka weel waikib neiu. Alles siis,
kui Kalamaa ta ette põlwili langeb ja tema
kätt suudleb, tõstab ta omad silmad ülesse.

„Ometi wiimaks,“ rääkis doktor märgade
silmadega ja suudles ikka weel neiu kätt.

Neiu rinnas tuksatas. On doktor Kala-
maa silmad tõesti märjad? Nutab ta Hed-
wigi ees! Mehed on naljakad! Hedwig

mõtles, et ainult Robert tema ees nutta julgeb. Ja järsku wabastas ta oma käe, tõusis ülesse ja ütles:

„Teie ei tea veel kõike.“

Ta hää! kõlas tumedalt.

„Ma ei taha enam midagi teada, ma palun andeksandmist,“ wastas doktor ikka veel põlwili olles.

„Ma pole üksi,“ ütles neiu.

Doktor Kalamaa tõusis püsti ja tema suust kuuldus ainult „mh“.

„Ma olen ema,“ lisas neiu juurde.

Doktor Kalamaa istus lähemale toolile.

„Te waikite,“ ütles neiu natukese aja pärast.

Doktor lahutas nõutalt käsa.

„See on hoopis uus asi,“ sõnas ta siis.

Jälle pidasiwad mehed aru. Nüüd oli wana Stern juba põhjani wälja pööratud.

„Kuradi naised!“ wenitas ta läbi hammaste. „Kuidas nad küll lapsi kaswatawad! Ja need tütre! Üheksa poega wõib ühe tütre asemel üles kaswatada. Ja pagan wõtku terwet praegust noortsugu! Niisugused poisiplõnnid tuleksiwad Türgi sultani kätte saata, küll tema neile omas haremis õpetab, kuidas naistega ümber peab käima. Nad arwawad endid „mägedel“ olewat, kui nad...“

„Aga herra Stern!“ rääkis Kalamaa wahele.
„Ei, ei, doktori herra! Lubage juba, et ma oma arwamist awaldan. Ma ütlen — lihtsalt hukatus on see praegune aeg ja kaswatus. Kõrwatagused alles märjad, aga juba kawaler, juba preili! Ja ikka see haridus ees ning taga. Gümnasium! Ülikool! Ma ütlesin Annale, et ta tüdrukut silmas peaks, aga see! Kits on ju kärneriks! Doktori herra wast ei teagi, tema tuli ju ka, meie eneste wahel öeldud, õhwti lüpsma. Aga mis ma pidin siis tegema, kui eit ära suri? Polnud ju kedagi teist lapse juurde wõtta. Päälegi olen ma weel, nõnda öelda, demokrat, tõsine, paras demokrat. Ma tahtsin näidata, et ma niisugust ei häbene omasse majasse wõtmast. Aga nüüd on mul see aitüma käes. Ma ütlen: topi saatanad kõik pudelisse ja wiruta kork kõwasti pääle, siis saad rahu!“

Wana Stern siunas ja sõimas, kuni ta meel ärdaks muutus. Ühest äritusest langes ta teise.

Mis oli ta omast waewast ja rahakogumisest saanud. Tütrest oskas ta ju ainult nii palju lugu pidada, kui palju see selleks kaasa aitas, et isa ennast kord selle wõi selle mehe äiapapaks wõiks nimetada. Elawalt

tuli talle näitemüük meelde: muusik, doktorid, õpetajad, adwokadid ja tema — Stern. Aga ta oleks tahtnud ka „Kindlas Ankrus“ nõnda istuda, muidugi omasuguste seas. On ju ometi midagi suurt ja ilusat, kui sa säääl istud ja iga paari lause tagant kordad: „Minu wäimeespoeg doktor Kalamaa“, wõi „adwokat see ja see“. Waata ometi kord sel puhul oma kõrwalistuja näo pääle, kelle tütar kaupmehele wõi näljasele näitlejale — ja jah, ka niisugusid wäimehi on olemas — mehele sai. Mees tahaks sind põrgu põhja needa, kui sa doktori wõi adwokati nime-tad, aga sina ei tee sellest wäljagi, istud armulikult teistega ühe laua taga ja ütled, nagu poleks midagi iseäralikku juhtunud: „Kelner, igale ninale weel üks kõnn“. Ja seda teed sa peenelt, aupaklikult — su wäimees on ju doktor, — nagu paluks sa: „Olge nii lahke, lubage mulle üks suits“ wõi „Kas ma tohiks teada, mis Teie pool kellad on: minu wäimeest pole praegu siin, ta on doktor, tal on kulduur“. Waat' nii on lugu, kui sul mõistlik ja peenike tütar on. Aga mis pidi Stern tegema? Kuid korraga sähwas tal hää mõte pääst läbi.

„Waadake, doktori herra,“ hakkas ta. „Minul oli tubli teinepool, kuid õnnetus

wiis ta hauda, nõnda ütelda — rumalus, harimatus. Saate isegi aru, missuguseks ristiks lapsed meil kaelas on; ühegagi ei saa toime, mis peaks siis weel hulgaga pääle hakkama. See oli minul ja eidel päewaselge. Noh, ja siis mõtlesime, et ühest küll saab, ja waadake, saate aru, see oligi see põhjus. Ühesõnaga — Jumala tahtmine, õnnetus, sest terve ilm elab ju nõnda, aga temale sai see surmaks, oli nõnda määratud, loodud...“

Dr. Kalamaa nokutas ainult pääd.

„Ja nüüd tuli mul korraga mõte, ärge pange pahaks, see on ju ainult mõte ja minu pääs. Te teate ju minu pääd, ühesõnaga harimata inimese pää, nojah, ja nüüd mõtlesin ma, et kui õige seda mõtet oleks katsuda teoks teha, kõigewähemalt eneste keskel nii natuke läbi rääkida...“

Rääkija peatas. Ta näos ja silmis oli helk, mis millestki ootamatusest rääkis.

„Jah, aga wabandage, armas doktori herra,“ ütles wanamees: „mul tuli üks uus mõte pähe, kuid ei, see ei lähe, seda ei hakka ma Teile rääkimagi, Te panete pahaks, kuigi ma harimata inimene olen ja seda ainult omas rumaluses wälja mõtlen...“

Kui aga Kalamaa tingimata teada tahtis, mida herra Stern mõtleb, rääkis see edasi:

„Nimelt, Teie teate ju, kuidas rahadega lugu seisab. Kõik on Teie, tema on ju mu ainuke. Muud kui see pagana tattnina, see poisikesepõnn! Aga mis siis, kui me mehed oleme ja näitame, mis me võime: me teeme nõnda, et keegi teine lapse isa on.“

„Kes siis?“

„Näituseks Teie, austatud doktori herra. Aga ärge pange pahaks, see on ainult minu rumal, harimata mõte. . . Keegi ei või ju ometi teada, kuidas lood Teie ja minu tütre wahel seisawad. Oleme meie nõus asja nõnda pöörama, siis on ta nõnda.“

Aga ei, see mõte ei meeldinud doktorile.

„Kuid mul on veel teine mõte,“ hakkas Stern, kui ta nägi, et doktor esimesega nõus pole. „Te kuulsite ju, mis ma omast eidest rääkisin. See oli Jumala õnnetus, rumalus, harimatus. Aga nüüd peaksiwad inimesed targemad olema, teadus kawalam, nii wõiks kõik ilusasti ja õnnelikult lõppeda. . .“

„Ah nii mõtlete Teie,“ ütles Kalamaa, ja Stern nägi tema näost, et see mõte parem oli.

„Nõnda jah, nii mõtlesin ma alguses kohe, aga ma tahtsin ka oma teist mõtet Teile rääkida, nii järelkaalumiseks, muidu aruta-

miseks, et näha, mis Teie arwate... Asi on ju wäga lihtne. Teie olete pruut ja peigmees, lähete lõbureisile, tädi Anna tuleb Teiega ilusasti kaasa, nagu kord ja kohus — ja jah, tädi peab ikka kaasas olema, noori inimesi ei wõi ju uskuda — ja nõnda toime-tate asja eneste wahel ära, kusagil Soomes, Rootsis wõi Peterburis, nagu Te ise kõige sündsama leiate olewat. Pääle seda ei haugu enam koergi selle järele, ja meie oleme kõigest wabad. . .“

Mehed jõudsiwad kindlale otsusele. Ka tädi Annale tehti asi selgeks. See oskas alguses ainult nutta. Kui Hedwig ta oma tütar oleks, küll ta siis teaks, mis ta mees-tele ütleks. Aga ta on ju õnnetu päältwaataja, olgugi et ta Hedwigile enesest nii palju on andnud, kõik anda püüdnud, mis tal hinge taga oli. Ja sääl oli põlatud naise haawatud uhkus, jalgadega sõtkutud enesest lugupida-mine, hulk waikiwat, kannatusest tõusnud iseteadwust. Siiski pidi ta Hedwigit ette walmistama, temale loo lihtsaks, igapäewa-seks maalima, sest seda teed käiwad ju nii paljud ja teist teed ei ole. Küsige meie neidude ja noorikute käest, nemad teawad sellest jutustada. Aga enne wanduge neile igawest sõprust wõi truudust ja kinnitage

oma hinge kallimate pühaduste juures, et
pääle teie keegi surelik sellest midagi teada
ei saa. Waadake, siis näete rindasid, mis
walus wärisewad, ja silmi, mis pisaraid
purtskawad.

* * *

„Tuleb ta tagasi?“ küsis Hedwig tädilt.

„Homme,“ wastas see.

„Mis tahab ta weel?“

Anna rääkis kõik. See oli liig.

„Nii ei wõi see olla!“ karjus Hedwig.

„Ma kaotan mõistuse... mu pää käib ümber...
silmad lööwad mustaks... seinad langewad
kokku... Ah siis seda tahawad nad,“ lisas
ta natukese aja pärast enesest wõitu saades
rahulikumalt juurde.

„Jah, pruut peab puhtaks ja süütaks
saama, ning siis tulewad pulmad.“

„Ja sina?“

„Kus sa ise oled, sääl olgu su laps,“
wastas tädi ja wahtis üksisilmi Hedwigi
pääle. Ta pisarad peatasiwad üürikeseks.
Siis aga hakkasiwad nad uuesti woolama,
nagu tahaksiwad nad enneaegseid kortsusid
näolt ära uhta. Anna tegi enesele ettehei-
teid, oma noorepõlwe eksituse wannet kõige
pääal lasumas nähes. Kui Hedwig sellega nõus
polnud, sai meestele kibedaid sõnu osaks.

„Ka mehed on süüta,“ ütles Hedwig.

„Kes on siis süüdi?“

„Ma ei tea... ma läksin ise... esiti tulin nuttes ära, aga pärast läksin ometi.“

„Jumal halasta!“ hüüdis Anna. Seda poleks ta mitte uskunud. Tema juures oli see eksisamm teisiti tulnud: teadmista, unustuses, kogemata, tundmuste uimastuses, peaaegu wägiwalla mõjul. Aga Hedwig! Inimesed on imelikud, arusaamata.

„Aga tema?“ küsis tädi natukese aja pärast, iseäralist rõhku sõna „tema“ pääle pannes.

„Tema... ma ei tea.“

„Pärast jättis ta sind maha?“

„Ei, ma tulin ise ära, nagu ma ise läksingi.“

Anna imestus kaswas. Ta sõnad aga tuletasiwad neiule Roberti meelde. Sinna tahtis ta nüüd, nende waele oli ju uus ühendaw lüli tekkinud.

„Millal tuled sa tagasi?“ küsis tädi lahkumisel.

„Ei tea.“

„Peigmees tuleb homme.“

Wiimased sõnad helisesiwad kibeda pilkenena, ja uuesti paisusiwad rääkijale pisarad silma. Ahastusest murtult seisatas ta kesk põrandat.

Kiirel sammul tõttas Hedwig Roberti poole. Nõnda lähewad loomad sügisel wärskele tule-
 asemele nuuskima, kust nad süte sees küp-
 setatud kartuli koori wõi tulitanud silgupäid
 maast loodawad leida. Kaua ja hoolega
 otsiwad nad säääl, nii magusat lõhna tunneb
 ju nina. Issand, missugust taewalikku rooga
 sa küll karjapoissi lased maitsta!

Neiu seisatas silmapilguks ukse taga,
 siis astus ta sisse.

„Tere, Robert!“

„Tere, Hedwig!“

Aga see polnud enam Robert ega tema
 hää. Kõik oli muutunud. Noormees oli
 kaua oodanud, kuna tal hinges imelikud
 kujud, pääs weidrad mõtted asusiwad. Kuid
 oodataw jäi tulemata. Aga just nõnda peab
 see olema, nõnda on see ikka olnud. Tema
 peab rinnas igatsust ja walu kandma ja peab
 Katala laulusid luuletama. Aga ükskord
 saab sellest küll, siis lööb ta käega ja läheb

ära. Ta näeb uusi paikasid, uusi inimesi, ja kõiki waatab ta igatsusest wärwitud hinge läbi.

Juba kodumaal wõib ta kaua ümber rännata, enne kui ta otsa näeb. Ta läheb uutele mererandadele ja waatab neid õhtul, hommikul ja keskööl. Ta ronib meie kõrgematele mägedele ja waatleb säält terwet ilma. Wõi kas tunnete meie nukraid rabasid, kus ainult kanarpik, sookaer ja männijässid kaswawad? Sääl on musta weega põhjata laukad ja nende kohal lendlewad walged kajakad wõi karjuwad pika kaelaga kured, kuna nende kallastel magusad murakad kaswawad, mis päikese pilgul punastades sagedasti asjata noppijat ootawad. Tunnete neid eluta asemeid? Teate, millal sääl nukrus naerata ma lööb? Ei, ei! Seda te ei tea ja neid kohti te ei tunne, te teete ju raudruunal jänese moodi pikad jäljed. Aga Robert läheb jalgsi, nõnda on ilm suur, suur ja ilus! Teie ei usu? Noh, siis küsige harjukeselt, kes — pikasäärelised saapad jalas — tuhkja lume sees rasket kasti seljas kannab wõi walget kelku järele weab. Aga te wõite ka tiu poole pöörata, enne kui te talle metsateel hoolimata jalaga pääle astute... Te ei tea ka seda, et meri Kuresaares ja Tallinnas sugugi ühte moodi pole, Haapsa-

lust ja Baltiskist rääkimata. Waadake ometi kord lõpmata igatsusega nende kohtade pääle. Aga ei! Teil pole ju igatsust, isegi doktor Kalamaa on temast ilma, kui ta Hedwigi seltsis kiwi otsas istub. Meri on ta ees, aga ta ei näe seda, sest tal pole igatsust. Ta peab ainult kõnesid ja kirjutab rohusedelisi, millede eest rohtu ei anta. Aga lubage, kui palju on Teile haigeid waja, et Te kõnepidamise maha jätaksite? Ha, ha, ha! Siin ongi see kalju, kuhu alla wähid müristamise ajal pakku poewad... Tulewad ja tõusewad aga uued inimesed ja need toowad enestega igatsuse kaasa, mis iialgi ei kustu. Aga Hedwigit pole siis enam waja. Ei, teda mitte! Ainult ühte tahaks mõnikord, ja siis on imelik hää tundmus: tahaks tal raudsete kätega kaelast kinni haarata ja pigistada, pigistada. Siis oleks kõik lõpetatud. Sellepärast hoidku ta ennast! Nõnda kustub kõik kisata ja kärata. Ehk mistarwis seda. Olete tähele pannud, kui palju tähti sügise ööl kustub? Aga kes on nende karjumist kuulnud? Ka uss ei susise enam, kui tal sõrmedega kaelast kõwasti kinni wõetakse, nii et ta nõelata ei saa. Ta ajab ainult lõuad laiali ja lööb oma külma paenduwa keha ümber tuksatawa käewarre.

Tehke proovi! Aga nüüd on Hedwig ometi siin. . .

Noormees tunneb, kuidas ta sõrmeotstes elektrisädemed surtsuwad.

„Ma tulin jälle,“ sõnab neiu tumedal hääl.

„Mine tagasi, muidu. . .“

„Mul pole teed tagasi.“

Waikus.

„Kuhu tema on jäänud?“ küsis noormees.

„Ta tuleb homme.“

„Mis tahad sa siis minult?“

„Ma tahtsin sulle öelda, et keegi sind kutsub. . . ma kuulen, tunnen ta häält. . . siin. . . rinna all. . .“

„Hedwig!“

„Robert!“

Ja nüüd näis, nagu oleks surm omi tumedaid tiibasid lehwitanud, nõnda waikne oli wäikses toas. Kostis ainult nõrkewa neiu tasane nuuksumine.

„Pean ma ka nüüd minema?“

Ei, ei! Nüüd ei pidanud ta mitte minema. Noormees wiis ta sohwa pääle istuma ja istus ise ta kõrwale. Uss oli ununenud ja sõrmeotstes surtsuwad sädemed kustunud. Robert oli isaks saanud... Kui hirmus oli see praegu! Ja häbi oli isal poolhingetu ema ees.

„Ta jättis sind maha?“

„Ei, aga mul hakkas kole hirm ja ma põgenesin ära.“

Ja Hedwig jutustas kõik, tal oli nii hää, et ta seda nõnda jutustada wõis. Kui ta aga süütusest ja jumaldamisest rääkima hakkas, sõnas noormees:

„Naised ihaldawad jumaldamist, aga nad unustawad, et jumalatega alati kui orjadega ümber on käidud.“

Räägib aga neiu piinast, walust ja sellest, et kõik salajasse pidi jääma, ainult Jumal taewas ja nemad ise maa pääl oleksiwad teadnud, siis tähendab noormees:

„Aga kas sellest küll pole, kui Jumal teab. Nõnda teab sellest warsti terve ilm, sest jumalad on kõige suuremad lobisejad.“

„Sa oled wõõras, ma ei tunne sind enam ära,“ ütleb neiu.

„Ma olen wanaks läinud, mul on, nagu oleks juba terve elu selja taga. Kas mu juuksed weel hallid pole?“

„Ei.“

„Aga ma arwasin, et nad juba ammugi hallid on.“

„Sa kurwastasid?“

„Mul oli walus, ja siis leidsin ma naeru, mis teistele nalja teeb.“

„Aga sa trampisid ju jalgadega meie kiwi otsas. . . sa olid halb. . .“

„Ma igatsesin.“

„Pärast istusid sa sääil Kataga, näitasid talle rätikut.“

„Rätik ei lõhnanud enam mereweest ja siis luuletasin ma sulle laulusid.“

„Ei lõhnanud enam?“

„Ei.“

„Aga laulud?“

„Need on Kata käes.“

„Minu laulud Kata käes. . .“

„Jah, see oli nii imelik.“

„Mis tegi Kata nendega?“

„Ta peitis nad omale rinnale.“

„Kui hää ta on!“

Nad waikisiwad.

„Ja siis tuli mulle Beatrice meelde,“ rääkis noormees. „Kõik naised tahawad Beatriced olla, aga õnnetud, Dantesid pole ju. Sellepärast tahtsin mina Danteks saada.“

„Sina Dante?“

„Jah, on ainult lõpmata suurt igatsust waja. See suigutab sind päewal unesse ja peab sind öösisis rahu arkwel. Kõik saab siis selgeks, läbipaistwaks, siiski arusaama-

taks ja saladusliseks. Hakkad sa sellest rääkima, siis kõlawad sõnad lihtsalt ja nad tungiwad teistele rinda ning sünnitawad ka sääligatsust millegi uue, kättesaamata järele. Nii hää on teada, et sinu igatsus ka teist igatsuseks on saanud. Aastad lähewad mööda, aeg kaob ära ja sina kaod jäädawalt ühes ajaga, aga sinu igatsus jääb ikkagi järele. Tõusewad uued inimesed, kes sind ei tunne, aga nad tunnewad su igatsust, ja nüüd näib neile, nagu tunneksiwad nad ka sind ennast. Nõnda elad sa lõpmata — omas igatsuses.“

Ja kui noormees nüüd neiu mustadesse silmadesse waatas, tema terve näo pääl oma pilguga peatas, siis tuli talle midagi meelde ja ta hakkas lugema :

„Su nina nii imelik nüsi. . .“

Kui ta lõpetanud oli, küsis neiu :

„See laul on Kata käes?“

„Jah, see on tema käes.“

„Ta on aga minule?“

„Sinule.“

„Aga ta wõib ju ka Katalle olla, ka temal on nüsi nina.“

„Tõsi, ta wõib ka Katalle ja ka paljudele teistele olla, ta wõib kõikidele nüsininadele, kõikidele neile olla, kes tahaksiwad, et neil nüsi nina oleks. Selles seisabki igatsuse

suurus, et ta kõikidele peab olema, et kõik teda omaks peavad ja et kõik igatsema hakkavad.“

Nad waikisiwad jälle.

„Kui ilus see on,“ rääkis neiu unistades. „Kõik loewad ja kõik mõtlewad, et see neile on.“

„Kõik mõtlewad, et see nende eneste igatsus on, mida keegi kogemata kombel üles äratanud, ja nõnda täidab igatsus terwe ilma. Aga ilm jääb päew-päewalt wäiksemaks ja nõnda wähenewad ka igatsused. Wiimaks pole enam ühtegi igatsust, ja siis ei lüüetata enam laulusid.“

„Sa oled kurb.“

„Ma igatsen.“

„Tule minuga, siis kaob igatsus.“

„Ei, ma jään ja igatsen.“

„Aga tema ootab sind, tema hüüab, igatseb sinu järele.“

„Ah ja! Me oleme ju kolmekesi, me oleme ju isa ja ema. Aga nõnda kaob igatsus, juba kahekesi kaob ta.“

„Tuleb uus igatsus.“

„Ma ei taha uut. Jäta mind, Hedwig, ole hää, jäta mind! Te olete kahekesi, mispärast hüüate minu järele. Kahekesi kaowad ju kõik igatsused.“

„Kahekesi hüüame me sinu järele.“

„Jätke mind mu igatsuse juurde.“

„Nii pean ma üksi. . .“

„Te lähete kahekesi ja mina jään üksi maha.“

„Nad rööwiwad minult ju mu lapse.“

„Mis puutub see minusse.“

„Aga ta on ju ka sinu laps.“

„Meestel ei ole lapsi ja lastel on ainult emad. Ka minul oli ema, aga kes wõib mu isa nimetada, kui ta eksida ei taha.“

„Noormees ei ole minusse puutunud.“

„Tema ei ole minusse puutunud, ainult sina.“

„Kes tema?“

„Doktor Kalamaa.“

„Seda wõin ma ainult uskuda, mitte teada.“

„Ja sa ei usu mind?“

„Usu pääle ei ehitata midagi, seda teadsime juba siis, kui me weel kahekesi koos olime.“

„Robert!“

Noormees waikis. Neiu waatas walusal lootuseta pilgul tema pääle ja ütles siis waikselt:

„Jumalaga, Dante!“

Ta hääles kõlas pilkamine ja piin.

„Jumalaga, Beatrice,“ wastas noormees.

Nad andsiwad üksteisele kätt ja neiu lähenes uksele.

„Hedwig!“

„Robert!“

„Usud sa minu igatsust?“

„Ei.“

„Mispärast jätsid sa siis mind nõnda jumalaga?“

„Ma naersin sinu üle.“

Nõnda ütles neiu ja kadus.

Norus pääga jäi noormees omasse kamb-
risse istuma. Neiu wiimased sõnad oliwad
temasse raskesti mõjunud. Kuidas? Hedwig
ei usu? Päälegi pilkab ta weel! Tal on ükskõik,
mis ma kannatanud olen. Ta ei näe ka
seda, et ma kui uppuja õlekõrre järele olen
kahmanud. Ja kui ma wiimaks midagi olen
leidnud, mis mulle jõu ning usu enese sisse
tagasi annab, mis elule ülesande ja mõtte
tõotab tuua, siis kisub ta ka selle armuta
mu käest ära. Nõnda wõiwad ainult naised
teha. Ainult nemad! Nad wõtawad sinult
kõik, mis sa anda ei taha, ja ei taha sinule
midagi anda, mida sa wõtta ihaldad. Nõnda
on nad. Ja kui lihtsalt see kõik sünnib!
„Jumalaga Dante“ ja siis — „ma pilkan
sind.“ Aga kui ma juba iseenese üle küllalt
nalja olen heitnud, mistarwis tuled siis weel
sina oma pilkega? Ehk kui sa siiski seda
nii wäga tahtsid, siis pilganud mind nõnda,
et sa mulle seda oleksid andnud, mida
mul pole.

Õhtuni suikus noormees imelikkudes mõtetes. Rind oli waikne ja tuim, pää palaw ja segane. Wiimaks läks ta mere äärde. Ta wõttis kiwi ja wiskas selle merde: käsi oli nõrk ja lõtw. Siis istus ta oma armsa kiwi otsa, kuid see oli kõwa ja külm. Pärast jooksis ta jaluli selle kiwi pääle, kus Hedwig ja Kalamaa oliwad istunud, aga ka siit läks ta kohe ära: halb oli seista. Imelik, kuidas nad ometi niisuguse halwa kiwi omale istumiseks wälja wõisiwad walida! Ega ometi Hedwigil nii halb maitse olnud?

Nüüd hakkas Robert mererannal jalutama, inimeste nägusid silmitsema. Misugused need küll täna kõigil oliwad! Külmad, osawõtmata, tõnksid. Ka naereti ainult moodi pärast. Mere pääle ei waadanud keegi. Sääl oli waikne ja weepind iseäralik hallikas, wöödiline, isegi tume-kirju, nagu ninasarwiku nahk wõi nagu... iseseisew ajakirjanik. Ja jah, just nagu iseseisew ajakirjanik. See ootamata mõte meeldis Robertile, ergutas teda natuke, ja ta naeratas iseneses. Aga siis tuliwad talle jällegi Hedwigi wiimased sõnad, ta pilkaw waade täies selguses meelde. Mis peab siis nüüd tegema? Nad rööwiwad temalt ta lapse — ütles ta. Ja mina lasksin ta siiski minna... Tuimas

rinnas pööras wäsinud walu teist külge... Missugune ma küll olen, mõtles noormees. Ma ootan teda, aga kui ta tuleb, siis lasen ta minna, wiskan ta uksest wälja. Ja see laps! Mis ma selle kohta ütlesin? Isadel ei ole lapsi. Ha, ha, ha! Lapsed on ju Jumalast. Isegi lunastaja tuli Jumalast, sellepärast juudid teda ei usu. Aga kes oli ta isa? Küsige seda keiser Augustuselt, tema laskis ju terve ilma üles kirjutada. Wõi pöörake Joosepi poole, tema tahtis öösel oma naise juurest ära põgeneda... Jälle naeran ma, naeran kõige üle. Aga mulle näib, nagu naeraksin ma ainult iseene üle. Ka siis naersin ma iseene üle, kui ma ta minna lasksin... Aga kas ta ka siis oleks tagasi tulnud, kui tal last poleks olnud? A! Siin ongi see päris konks. Sellega pööran ilma kummuli ja kalkan mere tühjaks. Mispärast ei tulnud sa ka ilma lapseta? Aga siis unistasid sa ilusast ja suurest, mille asupaika ega nime sa ei teadnud. Nüüd tuled sa. Kuid härjad lähewad janu pärast kaewu — olen oma silmaga näinud — ja lambad upuwad, mudast weetilka läbi hammaste nirstades, wäikestesse sooaukudesse ära. Nõnda on lugu... Ma tahan sind siiski, sinu käes on jällegi kõik,

sest sa wõtsid mult kõik. Aga ma oleksin ka ise andnud, kui sa aga oleksid küsida teadnud. Ja see ongi see kõige rumalam, et ma kõik ise oleksin andnud; ma oleksin ka seda anda tahtnud, mida mul pole. Ma, lollpää, pakkusin talle oma Dantet, aga aru sai: mul polnudki ju mingisugust Dantet. Ja ta pilkas. Seda tegi ta hästi: miks tahtsin ma rohkem anda kui mul oli. Seda ei tohi. Mees ei tohi isegi kõike seda naisele ära anda, mis tal tõepoolest on, sest naised pole harjunud warandustega ümber käima. Nad pilluvad kõik iga nelja tuule poole laiali wõi lähewad tähelepanematalt mööda. Ja jah, lähewad lihtsalt mööda, sest ka seismajäämist peab õppima. Ehk kus on see mees, kellel nii palju warandust oleks, et ta iga naist rahuldada suudaks? Ei, ei! Niisugust ei ole! Ükski warandus pole selleks küllalt suur, et naise himu täis saaks, iseäranis kui sa korraga palju kätte annad. Sellepärast on need mehed, kelledel midagi anda pole, kes aga anda oskawad, naiste ees ikka kõige rikkamad... Siiski, kui ta ometi tagasi tuleks! Aga kui ma ise sinna läheksin. Ma lähen ja ütlen: nüüd tulin ma, sina ja mu laps kutsusiwad, hüüdsiwad mind ning ma olen kuulnud.

Saate aru? Mees on oma lapse häält kuulnud ja tulnud. Aga mu laulud... Robert tundis rinnas piinlikku pitsitust. Selles oli nagu unistawat valu wõi pisut häbi.

Nõnda sammus ta Kata korteri poole. Kata oli lõbusas tujus: wõõraste wastuwõtja peab alati nõnda olema, kuigi ta omad wõõrad häämeelega suurtüki sisse laeks ja nad püssirohuga taewasse põrutaks.

„Nii kaua aja tagant! Kust see tuleb?“ hüüdis Kata.

„Wäga lihtsalt: ma läksin mööda ja astusin sisse.“

„Olete ikka veel kurb?“ küsis Kata kelmikalt naerdes.

„Ikka.“

„Aga doktor Kalamaa on rõõmus ning lõbus,“ naeris Kata tähendusrikkalt.

„Kust Teie seda teate?“

„Käisin tema pool, olin tema wiimane haige, pääle minu ei wõtnud ta enam kedagi wastu, kõik saatis tagasi.“

Kata huultel lehwis ikka veel kawal naer.

„Ja teate, mis siis sündis?“

„Noh?“

„Ta luges Teie laulusid.“

„Minu laulusid?!“

„Jah. Pahandate? Aga ma ei wõinud ju midagi parata, ma kannan neid ju rinna pääl ja nõnda tuli see.“

Robert waikis piinlikult.

„Ta luges ja naeris,“ rääkis Kata edasi.

„Nagu Teiegi.“

„Ei, mina ei naernud enam. Ma poleks tahtnud neid temale ega ka kellegile teisele näidata, tahtsin neid omaks saladuseks pidada. Mõtelge: Katal on oma saladus! Wäike, kuid siiski on.“

„Ja mina tulin täna nende laulude järele,“ ütles Robert.

„Doktor Kalamaa ütles, et Te haige olete.“

„Haige?“

„Jah, lauludest paista see wälja.“

„Ah nii,“ wenitas Robert ja lisas juurde: „Meie juures pole ükski mõistlik inimene terve. Wõi on neid terveid kellegile waja? Ka Teie, näituseks, olete haige.“

Kata waikis. Kas ei saanud ta wast nooremehe sõnadest aru? Ei, nendest ei saanud ta mitte aru. Ta astus oma lombaka jalaga paar sammu, aga siiski ei saanud ta aru. Nooremehele aga näis, nagu ei lonkaks Katal mitte ainult jalg, waid terve keha. Kõik lonkab, aga haiget ei tee. Küljekondid

on wastuoksa lookas, aga nad ei waluta, hing alasti kahekorra wäljaspoole wöö wahele pistetud, aga ei wärise.

Uulitsale astudes ja kulunud paberilipakaid silmitsedes wöttis iseäraline tundmus nooremehe üle wõimust. Katal on tema laulud muidugi pääs ja ta saab neid lõbusas tujus omadele „wõõrastele“ ette laulma, aga ta ajab sõnad segamini ja kuuldawale tuleb: „Su nina nii imelik nüsio, Sää! undab tore tormio.“ Ja iseäralik lõhn oli paberilehtedel küljes. Robertile tuli ninarätik meelde. Ta nuusutas weel kord paberilipakaid ja nutma tahtis ta hakata wõi lähemale linnawahile hüüda: „Nad lõhnawad, aga ma ei taha seda! Keela neil seda ära, sul on ju rewolwer puusa pääl. Tead, mis lõhn see on! See on proklamatsioonide lõhn, noor neiu on neid ennastalgawal rinnal soetanud. Proklamatsioonid! Pommid! Dünamit!“ Aga linnawaht ei teinud nooremehe mõtetest asjagi, ta kükitas kellegi teise warju müüriurka maha, ulatas käed suu poole ja möödaminejale kostis ainult „küll, küll, küll“ kõrwu.

Ka Robertile hakkas juba küll saama. Kui ometi lõpp tuleks, ükskõik kuidas! Kuud oliwad kümnete aastate pikkuseks weninud. Nõnda wõib Metusalast wanemaks saada.

Noormees oli puruwäsinud, kui ta koju jõudis. Järgmisel hommikul tundis ta rinnas wärsket elu. Ta pani ennast riidesse ja läks Hedwigi poole.

„Minu tütar on haiglane, ta ei wõta kedagi vastu,“ ütles wana Stern ukse wahelt Robertile. „Päälegi ootab ta kutsutud wõõrast,“ lisas ta juurde ja lõi ukse nooremehe nina ees kinni. See seisis weel natuke aega ja läks siis pikkamisi uulitsale. Jõuetult langesiwad tal käed kõrwale. Alles tüki aja pärast tuli ta koju. Pääs oli töötamine seisma jäänud. Wahel harwa hulkus säääl mõni unine mõte, nagu tahaks ta öelda: „Ma wõin ju ometi siin käia, kes tohib mulle seda keelata, see on ju üliõpilase pää.“

Natukese aja pärast läks aga Robert uuesti wälja: ta sammus teist korda Hedwigi poole. Tuul oli kangemaks läinud. Kiuserkalt pildus ta uulitsalt üles kistud tolmu silma.

Hedwig oli walmis, ta ootas Kalamaad. Tal oli kaks teed walida: kas isa tahtmise alla heita wõi abita ja auta tema majast lahkuda. Tädi tuletas noortmeest meelde, aga selle pääle wastas isa mõnitustega. Tema, Stern, wõib enne ära surra, kui niisugusest midagi saab. Wõi saab tast üleüldse midagi? Päälegi, kus oli see noormees waremalt? Miks ei teadnud ta siis, kes Stern on, ja miks ei näidanud ta kunagi oma nägu? Miks ei tuletatud teda siis meelde? Alles nüüd, kus ainuke tee üle on jäänud. Peab ta doktor Kalamaa kõrwale heitma ja poisikese wastu wõtma, kellel õigeid püksa jalas, terwet särkigi seljas pole? Aga terve linn teaks siis, mis see mäng tähendab.

Hedwig kuulas waikides isa sõnad ära, sest mis pidi ta wastama: Robert oli ju teda oma juurest ära saatnud. Aga nooremehe juures käimine andis neiule uut jõudu. Ta äratas temas midagi elule, mis uinuma oli läinud. Ah, siis kõik ütlewad ennast

temast lahti? Nad talitawad temaga kui asjaga ja nad teewad, nagu oleks nende pool õigus, tõde, loodus oma wääramata seadustega. On, nagu istuks neiu sääsena hiiglase käe pääl, kes naljatades ütleb: „Küll oled sa wäike ja küll on sul teraw nina.“ Aga Hedwig ei taha, et ta wäike oleks. Ka teraw nina ei meeldi talle, Robertki laulab ju „nüsininast.“ Siit tõuseb jonnakas tung hiiglasele trotsiwalt wastu astuda wõi kõigewähemalt tema käelt ära lennata. Ja tädi tuleb ühes, see on kindel; tema on ainuke, kes neiu truuks on jäänud.

Terwe öö pidasiwad nad kahekesi aru. Nad tegiwad rasket lõpuarwet, et näha, mis tulewikus enesele lubada wõib. Kõik oli teisiti läinud, kui Hedwig omale waremalt ette kujutanud. Talle tundus, et ta weel millekski ette walmistatud pole. Küll oli ta elust ja tema wõitlustest unistanud, aga mitte nõnda, nagu ta nüüd tema ees seisis. Liig lihtsalt tuli ta. Kuhu oli oodatud luule jäänud? Elu seisis kui kangekaelne karu tee pääl ees: on jõudu ja julgust, siis, ole hää, katsu sülipätsi, oled sa aga nõrk ja arg, siis anna jalgadele tuld. Lugesdes ja rääkides oli kõik teisiti. Siis leidis kaasakiskuwat waimustust, woogawaid tundmusi. Aga nüüd!

Hedwigi rinda asus peaaegu karske külmus. Kõik, mis liigutada wõiks, taganes eemale. Ka Robertit nägi ta kõrwalise isikuna, wõõrana. Ta seisis tummalt kaugel, kaugel. Hedwig ehmatas sellest aru saades.

Aga tädi oskas unistusi luua, kui ta omast eksitusest, üksi elamisest, tundide andmisest, emakssaamisest ja lapsekaswatamisest jutustas. See polnudki nii luuleta, Hedwig tundis seda. Süda hakkas rinnas kiiremalt tuksuma ja hinges uitas soe wärin. Üksi, iseseisew, enese päralt olla — see oleks ilus! Wirgud kui koidutuul merede taga ja uinud kui suine öö laias laanes...

Kuid warsti tuleb Kalamaa, ta on ju Hedwigi peigmees, kõik räägiwad sellest, ajalehes seisis kuulutus. Tulgu, kui see talle lõbu teeb. Hedwig teab, et ta tema wastu rahulik ja kindel saab olema: ta on ju kõik otsustanud, kokku arwanud, ainult arwele tõmbab ta weel kriipsu alla. Imelik, peaaegu õudne tundmus asus neiule rinda. Suunurgad liikusiwad, nagu hingitseks säälnaer.

Kalamaa tuli. Ka tema oli uneta öömööda saatnud. Pagana naised! Nendega ei pea mõistlik mees kunagi tõsiseid asju ajama, liiategi kui nad noored on. Nad

teewad musta walgeks. Kalamaa tundis seda. Ta oli wana Sterni rahale kosja läinud — seda julges ta iseenese ja Neero kuuldes ütelda — ja nüüd kippus tütar, see plika ja kaubapäälis, pääsajaks saama. Ja missugune plika! Tõepoolest, kui doktor Kalamaal seltskondlised instinktid küllalt sügawale poleks juurdunud, ta wõiks mõne romantilise lolluse ära teha.

„Ma julgen loota, et noorelmehel kõik teadmata on, mis meie wahel sünnib,“ ütles Kalamaa asja juurde asudes.

„Ei, ta teab,“ wastas Hedwig.

„Kuidas see wõimalik on?“

„Ma rääkisin talle eila.“

„Ja rääkisite kõik?“

„Kõik.“

„Ka seda, mis plaanitsetud on?“

„Ka seda.“

„Ja tema?“

„Ta ajas mind ära.“

Kalamaa hingas kergemini, aga ta kulm tõmbas siiski kortsu. Neiul tuksatas rinnas. Jälle oli uus haak ees.

„See on natuke halb,“ hakkas doktor.

„Miks?“ küsis neiu waele.

„Kõik wõib wälja tulla ja see oleks wäga piinlik.“

„See on ju ka keelatud.“

„Keelatud,“ naeratas Kalamaa põlglikult. „Paljugi on keelatud. Elu aga ei hooli ei keelust ega seadusest. Mis täna seadus, wõib homme muinasjutuks muutuda. Keda täna seadusest üleastumise pärast wõllasse tõmmatakse, seda kroonitakse homme wabadusewõitlejana, kui temaga seda juba täna salajas ei tehta. Iga seadus tehakse selleks, et temast warem wõi hiljem awalikult kawalusega ja salajas otsekoheselt üle peab astuma.“

Neiu silmis helkis pilkaw naeratus. See sundis Kalamaad tähelepanemist selle pääle juhtima, kui wäga tõsine seisukord on: neiu enese ja ka mitme teise saatus rippuda asja küljes.

„Minu saatus on mu lapsega ühendatud,“ wastas Hedwig selle pääle.

„Ah nõnda,“ sõnas Kalamaa ja wajus mõttes tooli pääle kõssi. Neiu silmitses teda. Kui wäikseks ja igapäewaseks ta oli jäänud! Natukese aja pärast tõusis doktor aga toolilt ülesse, astus paar sammu neiuale lähemale ja ütles:

„Ma olen ka nõnda walmis enese tulewikku Teie omaga ühendama.“

See tuli ootamata. Neiu waikis imestanult.

„Ma palun endist wiisi,“ lisas Kalamaa juurde: „Tulge mulle naiseks. Ma ei saa teisiti, ma tahan Teid, mis oleks mu elu ilma Teieta.“

Nendes sõnades wärises tundmus. Seda kõla polnud Hedwig Kalamaa hääles veel kunagi tähele pannud, ja sellest uuest kõlast hoowas neiusse midagi üle, mida neuu praegusel silmapilgul küll ei tahtnud, mis aga siiski tema silmis sooja helgi särama löi. Seda nähes tahtis doktor midagi ütelda, kuid neuu jõudis temast küsimisega ette:

„Aga laps?“

„See saab meie lapseks.“

„Ja tema isa?“

„Mina olen talle isaks ja ta ei saa kunagi teada, et tal teist isa olla wõiks.“

„Mul pole selleks õigust, ma pean enne pärisisaga rääkima.“

„Õigust... On siis selleks õigust waja? Tema ei wõtnud ju Teid wastu, ja sellest on küll.“

„Ma pean temaga siiski rääkima, muidu wõiks ta arwata, et me esimesest plaanist kinni oleme pidanud.“

„Seda parem meile ja lapsele. Hää oleks, kui me ka Teie isa ja tädi arwamisele wõiksimme wiia, nagu oleks see meie laps.“

Mida vähem teadjaid, seda parem. Ka olen mina, mis abielusse puutub, õigeusklik katooliiklane: ma pean teda teatud pühaks saladuseks, sakramendiks, müsteriumiks mehe ja naise wahel ja nõnda tohiwad ainult nemad ise teada, kes nad on ja mis neil on.“

„Aga praegusel korral saaks selle saladuse wõi müsteriumi aluseks pettus, wale.“

„Pole midagi parata, müsteriumide kõige kindlam alus on ikkagi wale, kõigewähemalt tõe mitteteadmine.“

„Aga Robert wõiks ju asjast rääkida, nagu Te esiti kartsite,“ ütles Hedwig. See oli esimene kord, kus ta nooremehe nime nii lihtsalt Kalamaa kuuldes wälja ütles.

„Ta rääkimine oleks põhjendamata, oleks laimamine ja laimajate vastu leitakse kaitset.“

„Muidugi seaduse poolt, millest üleastumise eest kroonitakse,“ tähendas neiu pilkawalt.

„Elu on juba kord nii, terve ilm elab nõnda,“ wastas Kalamaa õlgasid kehitades.

„Aga nõnda tuleks ometi wälja, kes lapse isa on.“

„Midagi ei tule wälja, sest tõendused on ema, see tähendab, Teie käes ja Teie wõite nendega nõnda ümber käia, nagu hääks arwate.“

„Siis peaksin ma oma lapse ja tema isa ees eluksajaks walelikuks jääma.“

„Ta ajas ju Teid uksest wälja, kuna ta Teid enne sinnamaale oli meelitanud; nii on ta selle wale õigusega ära teeninud.“

„Ta pole mind kunagi meelitanud, ta on minu wastu ainult hää olnud. Sellepärast ei suuda ma temale waletada. Ehk kuigi ma weel tema wastu seda teeksin ja ennast millegagi wabandaksin, aga mis wõiksin ma omale lapsele öelda?“

„Mina saan talle ju isaks.“

„Aga mina ja Teie ise teate, et see wale on. Igakord, kui ta Teid kui oma isa saaks hüüdma, ja igakord, kui Teie teda kui oma last kutsuksite, kõlaks see mu kõrwus kui lunastamata kuritöö. Ja ma tean, et kord aeg tuleks, kus ma seda wälja kannatada ei suuda ja tõe üles tunnistan.“

„Siis saab laps oma pärisisa süüdistama, kes tema ema oma juurest ära ajas.“

Sel silmapilgul koputas keegi ukse pääle. Hedwig tundis, et see Anna on. Kärmesti tõusis ta ülesse, et waadata, mis ta tahab.

„Robert on siin,“ ütles tädi.

„Tema?“ küsis Hedwig imestanult rõõmul.

„Jah, juba teist korda täna. Esiti ajas papa ta ukse tagant minema.“

„Armas aeg! Ja sa ei öelnud sellest midagi.“

„Papa keelas ära ja siis tuli doktor Kalamaa.“

„Ütle Robertile, et ta mind kodus ootaks, ma lähen talle silmapilk järele.“

Tädi läks ja Hedwig pööras Kalamaa juurde tagasi. Neiul kippus terve keha wärisema. Mispärast? Hommikul oli talle ju Robert ükskõik. Ta on siiski hää! Ja neiu tahtis talle kõiki, õrnu nimesid osaks lasta saada, millega ta teda waremalt oli hüüdnud.

Kalamaale ütles ta:

„Austatud doktori herra, ma arwan, et me otsusele oleme jõudnud: meie wahel on kõik lõpetatud.“

„Kuidas? Kõik lõpetatud?“ wastas see kohmetult.

„Jah, täiesti.“

„Igal tingimisel?“

„Ma ütlesin juba.“

Nad waikisiwad. Siis sõnas Kalamaa nõutult:

„Teie papa...“

„Jätke seda meie eneste asjaks,“ rääkis neiu waele.

„Aga linnas tõusewad jutud.“

„Tõusku, kui see lõbu sünnitab.“

„Kui Te aga kõigist maha jäetud olete, kas Te ka siis mind kuulda ei wõta?“

„Ka siis mitte. Mis oli, on eksitus, kõige-wähemalt minu poolt. Esiti kartsin ja austasin ma Teid, siis saite mulle wastikuks ja põlgtusewääriliseks, nüüd pole ka seda enam.“

Need sõnad puutusiwad doktori walusasti.

„Teie olete südameta,“ ütles ta.

„Seda parem, siis pole midagi murdumas.“

Kalamaa jättis jumalaga. Kurwal pilgul silmitses ta neiut, see näis talle ilusam kui kunagi enne. On mehi, kes naise ilu ainult plikas ja emas otsiwad; kõige ilusamad on aga noored emad.

Ukse pääl tuli Kalamaale wana Stern rõõmsa näoga wastu.

„Kõik juba korras, armas doktori herra?“ küsis ta.

„Kõik,“ wastas Kalamaa, „aga sellest jutustab Teile ehk Teie preili tütar, minul on aeg kasin, pean ruttama. Wabandage.“

Ta kadus ukse taha.

„Mis peab see tähendama?“ küsis isa umbusalduses tütrelt.

„See tähendab: ta ei tule enam kunagi selles asjas tagasi.“

„Tüdruk!“ karjus isa: „Mõistan ma sind õieti?“

„Ma arwan, aga mistarwis karjuda, papa.“

„Mistarwis karjuda!“ kordas isa äritatult.

„Terwe ilm läheb hukka ja ikka weel pole tarwis karjuda.“

„Nõnda ei päästa sa ju oma ilma,“ wastas tütar waikselt, „rikud ainult teiste rahu.“

„Sa ära targuta, waid ütle silmapilk, miks doktor Kalamaa nõnda ära läks.“

Paari sõnaga tegi tütar isale seda selgeks.

„Sa teed mind hulluks!“ karjus wana Stern.

„Ma wõin unustada, et ma su isa olen.“

„Unusta, kuid ära karju,“ wastas Hedwig terawalt. Isa äritus hakkas ka temasse.

See wastus oli liig. Metsikus wihas oleks isa tütre kallale tormanud, kui mitte Anna parajal silmapilgul wahele poleks jõudnud.

„Oled sa hull pääst!“ karjus tädi meeleheitlikult wihasele mehele väljasirutatud kätel wastu. „Sa tapad ennem minu, kui sa temasse puutuda saad!“

Põlewail silmil wahtis ta wanamehele näkku, kes selle ootamatuse ees seisatama jäi.

„Naine on sul juba hauas, nüüd tahad sa ka lapse talle sinna järele ajada. Wana inimene läheb ikka natuke napakaks,“ rääkis Anna äritatult ja etteheitwalt, kuna Hedwig

toolile langes ja nutma, nuuksuma hakkas. Ta ei teadnud isegi, miks tal pisarad silma tuliwad ja miks keha kramplikult tuksuma hakkas. Tegi seda uneta öö ja hingelised wapustused? Wõi ehk tädi nägu, hääl, liigutused? Kui hirmsad inimesed mõnikord wõiwad olla! Aga nõnda on nad ka kõige ilusamad, nad on nemad ise.

Anna pööras Hedwigi poole ja püüdis teda rahustada, trööstida. Kõiksuguste nime-dega kallistas ta teda. Neiu kuulis sõnu, mis talle lapseea meelde tuletasiwad. Ah, see oli nii ammu! Ja nüüd jälle. Kui naljakalt see kõlas!

„Kaks parajat,“ ütles Stern naisterahwas-test eemale minnes. „Üks parem kui teine. Aga ma ütlen: minu maja olgu teist tühi!“

Ja neile sadas häid ja weel paremaid sõnu kaela. Stern rääkis ka siis weel, kui naisterahwad juba teise tuppä oliwad läinud. Mees lahutas nõnda oma südant. Wiimaks istus ta waikides tooli pääle. Istus ta säääl kaua? Seda ta ei tea, ainult korraga hakkas talle midagi krägisewat kõrwu kostma. Mis see on? Ah ja! See on reisikorw: Hedwig ja Anna pakiwad omi asju sisse. Nad lähewad tõesti ära? Ja nad ei tule teda, Sterni, mitte paluma? Ei, seda ei tee nad mitte, wana-

mees tunneb Hedwigit. Mitte asjata pole ta teda „omaks“ tütreks hüüdnud. Homme on toad tühjad ja tema, Stern, üksi. Doktor Kalamaal on Neerogi, temal mitte kedagi. Kui ta alla poodi läheb, siis ei kuule ta ainustki sammu oma pää kohal, toad on ju täiesti tühjad. Kui ometi eit elaks? Jah, kui eit elaks...

Pikkamisi sammus Robert koju poole. Pää oli tal täis raskeid mõtteid. Jälle pidi ta ootama, Hedwig oli lubanud ju tulla.

See kord ei lasknud neiu kaua enese järele oodata. Ta ilmus peagi.

„Sa käisid mind otsimas?“ küsis ta uksest sisse astudes.

„Ma käisin kaks korda ja ikka pidin ma ukse tagant ümber pöörama.“

Noormees silmitses neiu, kes tooli pääle oli istunud. Nii uus ja iseäralik näis ta olewat.

„Sa oled muutunud,“ ütles noormees.

„Ma olen wõitnud,“ wastas neiu.

„Sa ei heitnud nende tahtmise alla?“

„Isa ajas mind omast majast wälja?“

„Ja Kalamaa?“

„Selle ajasin mina wälja.“

Nad waikisiwad türikeseks.

„Nii oleme jällegi kahekesi,“ ütles noormees siis.

„Ma tuln, et warsti minna,“ wastas neiu.

„Kuhu? Ühed oled sa ise ära ajanud, teised ajasiwad sinu ära.“

„Ma lähen üksi. Mäletad, mis sa kord waremalt ütlesid: sa otsid iseennast ja nõnda leiad sa teisi. Mina aga läksin wälja teisi otsima, ja nüüd on tundmus, nagu oleksin ma iseenese leidnud wõi nagu wõiksin ma leida, kui ma otsin. Sellépärast tahaksin üksi olla.“

„Aga ma ei jäta sind enam, ma tulen kui wari sulle järele.“

„Sa ei pea seda mitte.“

„Miks tulid sa siis sel korral minu juurde tagasi, kui sa üksi olla tahad?“

„Siis,“ sõnas neiu mõttes, nagu tuletaks ta ammu möödaläinud sündmusi meelde.

„Aimasid sa siis, kuhu ma sind kutsusin?... Sinna, kuhu see mees läks, kui me kord mere ääres istusime. Käed hoidis ta püsti, ja nõnda sammus ta, kuni enam midagi näha polnud.“

Noormees jäi pärani silmil neiu otsa wahtima.

„Nii oli see mõeldud,“ rääkis neiu natukese aja pärast edasi. „Ma tulin ju alles siis, kui mul enam kuhugi minna ei olnud. Kerjaja olin ma, ainult kott ja kepp puudusiwad. Aga sina saatsid kerjaja tühjalt ära,

ta ei osanud küllalt ilusasti laulda. Ja hästi tegid sa. Nõnda tõukasid sa mind uuesti elusse. Lase mind ka nüüd minna!“

Neiu hääl kõlas hõbeselgelt.

„Sa oled ju waba, kes wõib sind keelata, kui sa aga tahad,“ wastas noormees pooltusaselt ja wõttis kaks kulunud paberilehte taskust wälja ning kiskus nad pikkamisi, mõttes, wäikesteks tükkideks, mida ta läbi lahtise akna tuule kätte lendu laskis.

„Mitte nõnda,“ rääkis neiu waikselt ja paluwalt, „teisiti peaksid sa olema. Ja sa oleksid, kui sa mõistaksid, mis ma praegu tunnen. Ma ei oska sellest tundmusest sulle rääkida, aga temas oleks nagu tõotus ja lootus. Mille pääle? Ma ei tea. Aga rinnas on imeline hää ja kerge, nagu seisaks alles kõik ees. Weel pole midagi olnud, ainult esimest korda aimad, et midagi muud olema peab kui praegu on...“

Noormees kuulas ja nikutas jaatawalt pääd, nagu saaks ta tõepoolest aru, mis neiu tunneb, ning waatas nukral pilgul sellele silma.

„Sa oled kurb?“ küsis Hedwig.

„Ma olen õnnelik,“ wastas Robert.

„Nõnda on kõik hää, ainult su laulud puuduwad.“

„Mul pole mingisugusid laulusid.“

„Sa ütlesid ju, et on.“

„Ma waletasin.“

„Aga sa lugesid ju midagi ette.“

„Ka see oli wale, kõik on wale, sulle pole mingisugust laulu olemas.“

Noormees waatas aknast wälja, nagu loodaks ta paberitükka ikka weel tuule käes lendlemas näha. Tuul oli aga neid juba ammugi ära kandnud ja püsimatalt uulitsanurkadele rutanud, kus ta silmapilguks maha kükitas, et tolmuga lustilikult mängida, temast õnnelikkude õhulossidele walgeid sambaid treida. Unistawale pilgule näis, nagu seisaks wanaaegse kõrtsi „suur tuba“ tema ees, kus tosin priskeid poissa riidu on läinud, kes wihatuhinas üksteisele tuhka silma pilluwad. Ei wäsi meeste käed pildumast ega lõpe tuhka ahjust, sest meeste wiha on äge ja ahi suur ning külm: kurdunud söed on ammugi soojuse kaotanud.

„Sa oled õnnelikum, sulle jääb me laps,“ ütles noormees natukese aja pärast.

„Aga sulle jääb su igatsus,“ wastas neiu.

Roberti suunurkades wärises tuksatus, milles ei naer ega nutt idanemist ei leidnud.

Koitiärwel, 24. VI. 09.

HIND 80 KOP.